

Pikaajalise ja protsessipõhise projekti "Meediaruum" eesmärk on tekitada platvorm "meedia ja arhitektuuri" interdistsiplinaarsele kultuuridiskussioonile ning seeläbi luua Riiga uus avalik ruum.

Kontseptsioon. Linnaruum kohaldub kommunikatsioonitehnoloogiate vahendusel infoühiskonna nõudmistega... Linnast saab linkidejadadest koosnev jututubadega labürint, mis voolab töö ja meelelahutuse, avaliku ja isikliku sfääri piiril... Vooge juhivad majanduse diktaat, üha muutuv immateriaalne tähendus ja tunnetus... Uue meediakultuuriga voogude loogikat taastades üritame pakkuda alternatiivi... Füüsilises keskkonnas rakendatud virtuaalsete võrgustike sotsiaalne dünaamika laiendab avalikku ruumi... Meediaruumi järjestikuste muutuste vältel saab protsessist enesest kunstilise, kontseptuaalse ja kommunikatiivse koostöö platvorm, kus oma interdistsiplinaarsed jõupingutused ühendavad kunstnikud, disainerid, arhitektid, tehnikud ja teadlased... Saagu sellest ruumist meie erinevate keelte ühine kaasaegne metafoor...

Taust. Uue Meediakultuuri Keskus (<http://rixc.lv>) on internetiprojektide, väljaannete ja üritusteseeria kaudu kehtestanud oma koha "virtuaalses" maailmas, nii kohalikes kui rahvusvahelistes võrgustikes. Seetõttu muutub RIXCi tegevus üha avatumaks ja avalikumaks ning vajab ruumi, milles võiksid kõrvuti ja koostöös eksisteerida loomingulised eksperimendid ja avalikud üritused.

Asukoht. Meediaruum luuakse Läti Kunstnike Liidu maja vanasse skulptuuriateljeesse ning koostööd tehakse kohviku, raamatupoe, linnagalerii, külaliskunstnike programmiga jms., mis kõik on osa Kunstnike Liidu hoone rekonstrueerimisprojektist.

Areng. Hoone rekonstrueerimine võtab aastaid, mistõttu seda protsessi ennast kasutatakse kunstiplatvormina. Rekonstrueerimise käigus toimuvad materiaalsed ja virtuaalsed keskkondadega tegelevad *workshop*id, *performance*'id jm kunstiprojektid. Esimene sellelaadne üritus – arhitektide *workshop* – toimus märtsis 2002. Järgmisena on kavas festival "Kunst+Kommunikatsioon 2003", mis pühendub "meediaarhitektuuri" – postmodernistlike linnamaastike ja virtuaalsete võrgustike – tähtsustamisele. Rahvusvaheline kunstnike, arhitektide, disainerite, tehnikute ja teadlaste meeskond loob eksperimentaalseid kunstiteoseid ja *performance*'eid, mis uurivad heli- ja valgusspektrite, akustika ja elektri ning erinevate sidetehnoloogiate (GPS, raadio, satelliidid) innovatiivset kasutamist nii virtuaalruumis, reaalses linnakeskkonnas kui RIXCi tulevases asukohas.

RIXC Media Space is a long-term process-based project of the RIXC (Riga Centre for New Media Culture) that aims to set up a platform for intercultural exchange in the interdisciplinary fields of "media and architecture" and, based on this, to establish a new public space in Riga.

Concept. Urban environment adjusts itself through communication technologies in accordance with the demanding info-economy... The city turns into a cross-linked labyrinth of transitions with lounging portals, where the flux of labour and entertainment, public and private occurs... Dominating is the dictatorship of economy of flows, the ever-changing alteration of sense and meaning of the immaterial... We attempt to create a new media culture, offering an alternative awareness by reconstructing the logic of flows... The social dynamics of virtual networks applied to physical conditions over and over again facilitates the expansion of public space... Let this space be a common contemporary metaphor in our different languages...

Background. The Centre for New Media Culture RIXC (<http://rixc.lv>) has established its presence in the 'virtual' world within elaborate local and international networks by Internet activities, publications and series of events. Consequently, RIXC is becoming more open (public) and it needs the space where both the creative experiments and public activities can co-exist and interact.

Location. The Media Space will be located in the former sculpture studio (110m², ceiling h=10 m) of the Artists' Union House in 11. Novembra Krastmala 35, it is in the old city of Riga, right by the river Daugava. It will have great connections to the Cafe and Bookshop, the City Gallery, the Artists in Residency Programme and other functions, which are a part of the new concept and the prospective reconstruction plan of The Artists' Union House.

Development. The building needs some serious reconstruction (including the fortification of foundations) and it might take couple years before it will be finished. Therefore, the process of reconstruction itself will be seen as creative art (plat)form. In the various stages of construction, and as a part of the construction process, various activities, workshops, performances, and experimental projects dealing with real and virtual environments will be developed and produced within and around this space. International architects' workshop in March 2002 was the first contribution to the Media Space development, adding to the developing of the concept of visualising the future space and to setting up a context for prospective activities within.

The next stage of the Media Space development will include the festival "Art+Communication 2003", which will be devoted to the relevance of the "media architecture" – the interconnection of post-modern urban geographies and information networks. Within this context the RIXC also will continue to explore the acoustic dimension of communication architecture. Together with an international team of artists, architects, designers, technicians and scientists it will co-produce experimental art works and performances, exploring the innovative approach of using a spectrum of sound and light, of acoustics and electric devices, of the data streams of GPS and radio and satellite technologies in relation to virtual spaces, the real environment of the city and the future venue of the RIXC.

Herderi aegadest saati on mõistet "kultuur" peetud n-ö *genius loci* orgaaniliseks emanatsiooniks, millekski rahvuslikuks või regionaalseks. Seda kontseptsiooni iseloomustavad ühtaegu suhteliskus ja kindlad kuuluvussuhted. Siiski võib individuaalsete kultuuride funktsiooni tänapäeval kirjeldada kui kuulumise ihalemise muutumist kuulumiseks ajalukku. Kuid sel muutusel on kahetine tähendus. Küsimus on selles, kuidas hoida alal kohalikke sidemeid, langemata dogmatismi ja fundamentalismi lõksu, mis tähendab selle maapinna ja ruumi pühaks kuulutamist, mille peal ja sees me oleme. Kuuluvustunde ja juurdumuse ihalemine võib ikka ja jälle viia konfliktide ja isegi sõjani, kui maa, maapind, mälestustega seotud kohad muutuvad natsionalistliku pretensiooniga identiteedi allikateks. Kultuurist saab siis poliitika pantvang, suitsidaalsete eneseeristusaktide *ultima ratio*. Põimuvad terror ja terav orienteeritus territooriumidele.

Globaliseerumise tingimustes tõstatub teravamalt kui kunagi varem kultuuri mõistmise võimalikkuse küsimus. Tänapäeva maailma killustatuse juures kaob territoriaalse kompaktsuse ja kohalike traditsionalismide idee. Kuid paradoksaalselt põhjustab kasvav globaliseerumine uusi, üha keerukamate jaotustega eristusi. Kosmopoliitsus ja provintslus ei näi enam olevat vastandid. Rahvad, maad ja riigid ei ühildu enam kultuuridega ja kultuurid pole enam kokkulepped. Kultuurid vabanevad oma seotusest kohtadega, identiteeti õonestavad uued ja anonüümsed "üleminekuruumid". Kultuuriküsimuses saab olulisimaks pinge koha ja kohatuse vahel. See nõuab koha kui tähendust kandva printsiibi sidumist ruumi avatusega. Topos ja U-topos ei ole enam eraldiasetsevad.

Since Herder, the term 'culture' is seen as a kind of an organic emanation of the *genius loci*, something national or regional. Both relativity and rootedness mark this concept. Still today, the function of individual cultures could be described as the change from longing to belong into belonging in the course of history. But this transformation contains a rather twofold implication. The question is how to save local relations without falling into the trap of dogmatism and fundamentalism, which means to sanctify the ground and the space on which and within which we are. The desire for belonging to and rootedness might again and again result in conflicts and even war, if the conjuration of the land, the earth, and the places of memory turn into the source of nationalistic claims of identity. In this case culture turns into the hostage of politics, into the *ultimate ratio* of the suicidal acts of self-differentiation. Terror and hot orientation on territories are intertwined.

Nowadays, in the times of globalisation, we are more than ever confronted with questions of the possibility of understanding culture. If we look at the fragments and fragmentation of the today's world, the idea of territorial compactness and local traditionalisms vanishes. But paradoxically enough, the growing globalisation brings along new differentiations, with always more complicated divisions. Cosmopolitanism and provincialism do not seem to be opposites anymore. Nations, countries, states are not congruent with cultures anymore, and cultures are not anymore conceived as a consensus. Cultures are not bound to a place anymore; identity is undermined by new and anonymous 'spaces in transit'. It is the tension between having a place and being without a place that primes the question of culture. This demands that the place as a principle that imparts meaning was connected with the openness of the space. Topos and U-Topos cannot be separated anymore.

Nancy Burke

Ettekandes vaadeldakse linna kujutamist Anglo-Kanada ilukirjandusest ja mitte-ilukirjandusest valitud autorite näitel. Kanadat on alati peetud ruraalse ruumiga maaks – arktiline vöönd, preeria ja väikelinnad. 20. sajandil hakkasid juhtivad kirjanikud teadlikult paigutama oma lugude tegevustikku linnakeskkonda. Seetõttu on huvitav jälgida, kuidas nad kirjeldavad Kanada linnamaastikke. Kas nad pakuvad kõledaid keskkondi, milles "ebainimlikustavad tornid koormavad infrastruktuuri" nagu James Howard Kunstler kirjeldab Ameerika linnu oma provokatiivses tekstis "Paigatu geograafia – Ameerika tehismaastike tõus ja langus"? Või kirjeldavad nad seda hoopis kui ruumi, mis on sellele maale ainuomane ja unikaalne? Millisena nähakse indiviidi kohta linnakeskkonnas? Kas kõnealuste autorite jaoks on see ruum, milles isiksus areneb või mis hoopis seda kahandab? Need on mõningad küsimused, millele otsitakse vastust Margaret Atwoodi, M.J. Vassanji, Norman Ravvini jt kirjanike tekstide põhjal.

Kanada linnamaastikke vaadeldakse põgusalt ka ilukirjanduses sajandite jooksul loodud urbanistliku diskursuse ja linnakujutuse kontekstis.

This paper will examine how selected Anglo-Canadian writers of fiction and non-fiction portray the city. Canada has always been seen as a country of rural space – the arctic, the prairie and the small town, but, in the 20th century, leading writers began to focus on the city as a setting for their narratives. It is thus interesting to examine how they describe Canadian cityscapes. Do they offer a bleak environment in which "dehumanizing towers overload the infrastructure", as James Howard Kunstler describes their American counterparts in his provocative text, *The Geography of Nowhere – the Rise and Decline of America's Man-Made Landscapes?* Or, do they, on the other hand, offer a space that is unique and specific to the country itself? And what of the place of the individual in the urban environment? According to these writers, is this a space in which the individual flourishes or is he or she diminished by it? These are some of the questions to be addressed when considering texts by writers like Margaret Atwood, M.J. Vassanji, Norman Ravvin and others.

Finally, Canadian cityscapes will be briefly put into the context of the image of the city and urban discourse, as writers of fiction have presented it over the centuries.

Omame kõik teatavat ettekujutust kohtadest, kus oleme viibinud, aga ka neist, kus pole viibinud. Need kujutluspildid põhinevad isiklikul, aga ka vahendatud kogemusel, viimane on eriti oluline turismi puhul. Turism on muutunud tähtsaks majandusharuks kogu maailmas ning sihtkohtade valik on äärmiselt lai. Kohad, sealhulgas linnad, konkureerivad omavahel sarnaselt kaupadele, omades kaubamärke, turuväärtust ja sihtgruppi. Omavahel ei võistle mitte niivõrd füüsilised kohad, kuivõrd neist loodud pildid, ettekujutused, kohtade imagod.

Eristada tuleks linna imagot ja linna identiteeti. Identiteet põhineb linnaelanike ettekujutusel oma kodukohast; sellel, millisena nad kogevad oma linna ja selle ruumi. Imago puhul on oluline "võõra" perspektiiv, välispidine vaatepunkt ja arvamus. Tänapäeva arenenud turismitööstuse kontekstis sõltub linna imago suuresti sellest, millisena, mil moel ja kui aktiivselt linna "võõrale" eksponeeritakse.

Linna seisukohalt on "võõras" potentsiaalne või tegelik turist. Ka mujalt saabunud ettevõtjad, investorid, õppima, töötama tulijad, külastavad reeglina linna algul turisti rollis ning alles siis otsustavad (või ei otsusta) hakata kohalikuks (ettevõtjaks, investoriks või elanikuks). Seepärast on äärmiselt oluline, millistest märkidest ja kellele linnapilte kokku pannakse – seda nii vahetu kui vahendatud linnaruumi osas.

Linn võib toimida kaubamärgina terve regiooni turustamisel. Näiteks aitab Pärnu "müüa" Pärnumaad ja Haapsalu – Läänemaad. Aga ka vastupidi, domineerivaks võib osutuda hoopis regiooni märk: näiteks Hiiumaa ja Saaremaa on tugevamad märgid kui nende piirkondade pealinnad Kärdla ja Kuressaare.

Oma ettekandes tutvustame teoreetilistele uurimustele tuginedes mõningaid viise ja meetodeid linna imago kujunemise mõjutamiseks ning arutleme teemal, kuidas reaalne füüsiline keskkond muutub tähendusi ja väärtusi kandvaks ettekujutuseks sellest füüsilisest keskkonnast. Märksõnadeks on: kohaturundus, koha imago, kohaidentiteet.

Our minds are full of place images, including places we have been to and more interestingly, places we have never visited. These images are based on our individual as well as mediated experience, the latter being particularly significant in tourism. Tourism has become an important world economy sector, with the extremely high number of destinations to choose from. Various places, cities among them, compete with each other similarly to products, having their own trademarks, market value and customers. The actual competitors are not so much real places as their images and representations.

One should differentiate between the city's image and its identity. Identity is based upon the residents' image of the native place, on the way they experience the city and its space. On the other hand, the city's image is concerned with the Other's point of view, the outsider's perspective and opinion. Nowadays, in the context of the highly developed tourism sector, the city's image depends to a large extent on how intensively and in what manner the city is exposed to the Other.

From the city's point of view, the Other is a potential or an actual tourist. Most of the businessmen, investors and the people who come to live, work and study to a city probably visit it first as tourists and only afterwards choose (or don't) to become local (businessmen, investors or inhabitants). That is the reason why the choice of target groups and signs for constructing and promoting the city's image is extremely important. It holds true both for the real city space and its representations.

City may act as a trademark for the whole region. For instance in Estonia, Pärnu helps to "sell" the Pärnu county and Haapsalu - the Lääne county. The opposite may also be the case, when the sign of the region is dominant instead: e.g. Hiiumaa and Saaremaa are stronger signs than their capitals Kärdla and Kuressaare.

Based on theoretical research, our presentation will introduce some ways and methods of influencing the development of city image and discuss the transformation of environment into the meaningful image of itself. The key words are place marketing, place image, place identity.

Korporatiivne Kunst – spiritualism *versus* pragmatism

Kolm uut korporatiivset skulptuuri Marseille'sse

Ühesuunaline karma – äriühingutele suunatud kunst

Kristalliline Olek – kunst tulundusettevõtetes – kunstnikud kui institutsioonide kaasosalised

Kümme Rahvalikku Tunnet – kogumik kümnest mässukatsest CD-l

Külakeskuse Rändnäitus – kunsti viimine linnast küladesse

Gemini Skulptuuriaed – hüpoteetiline korporatiivne skulptuuriaed

Radikaalne Lojaalsus – rahvusvahelise ärikogukonna liikmete liit, mis kavandab skulptuuriaeda oma residentsi tarbeks Järvakandis

Chris Evans

Corporate Art – spiritualism *versus* pragmatism

Three new corporate sculptures for Marseille

One way karma – art targeted at the business community

Crystal State – artworks in benefit agencies – complicity between artists and institutions

Ten Popular Feelings – a collection of ten riots on CD

Village Hall Roadshow – taking art from the cities to the villages

Gemini Sculpture Park – a hypothetical corporate sculpture park

Radical Loyalty – a union of members of the international business community designing a sculpture garden for its premises in Jarvakandi, Estonia

Mark Gottdiener

Asularuum kui semiootiline vald hõlmab linna, kuid ka ületab selle ruumilises praktikas. Industriaalse, tsentraliseeritud linna, kompaktse linnaelu languse järel on Ameerika Ühendriikide taolistes kohtades kujunenud uus ruumivorm. Lefebvre'i keskne aksioom, mis seob kapitali ajaloolised transformatsioonid materiaalsete muutustega ehitatud keskkonnas saab tegelikkuseks; arenenud tööstus- ja infoühiskonna ruumiline pale erineb eelneva kapitalistliku tööstusühiskonna omast. Nimetan seda uut ruumivormi "paljukeskuseliseks metropolipiirkonnaks". Selle paljude iseloomulike joonte hulgas – seal on palju pisikeskusi, mis toimivad ühiskondliku läbikäimise areenidena; ei ole enam ühtset linnakeskust, mis ajalooliselt toetas "linlikku elustiili". Paljukeskuseline regioon on postmodernistlik ja eklektiline. See sisaldab paljusid "elustiile", mis üha enam põhinevad pigem tarbimisstiilil kui vanades kompaktsetes linnakeskustes toimunud vahetutel inimsuhetel. Kõigi keskuste funktsionaalne eraldumine ning kasvav spetsialiseerumine loovad paljukeskuselisust. Tööstusühiskonna arenemisel postindustriaalseks ühiskonnaks kaotab ajalooline kesklinn paljud oma funktsioonid ning spetsialiseerub enam teenustele, *informatsioonile*, jaekaubandusele, pangandusele jms. Metropolide ahelas luuakse ka uued minikeskused spetsialiseerunud funktsionaalsete üksustena – suured kaubanduskeskused, tööstuspargid, eeslinnade elamuasumid ja puhkealad.

Paljukeskuselistes regioonides ei tähtsustata enam asukohta ajaloolise pretsedendi või "tavade" tõttu. Kõik kohad peavad omavahel konkureerima klientide, tarbijate ja kapitali pärast. Seega on uus ruumivorm keskkond, mida iseloomustab kasvav *ruumiline konkurents*. Peamiselt toimub konkurents paikade vahel märgistamise kaudu. Kasvavas regionaalses ahelas rakendatakse tähendused ja spetsialiseeritud logod erinevate paikade ärilise konkurentsi teenistusse. Lühidalt, uus ruumiviis toimib ruumilise ja sümboolse konkurentsi kaudu. Selles märkide ruumis on ka ruumi märgid.

Teesi, et semiootiline ja ruumiline konkurents uutes metropolivormides hõlmab üha enam spetsialiseeritud loomuga märke, olen lähemalt uurinud raamatus "The Theming of America" (2001). Taolised märgid on selgelt "temaatilised", s.t nad toimivad peaaegu eranditult konnotatiivsel tasandil selles semiootilises alas, millele Roland Barthes viitas kui "müüdile". Sedalaadi teemad iseloomustavad üha enam paiku Ameerika Ühendriikide metropolipiirkondades ning uued ärid toetuvad ikka enam konnotatiivselt kindlustatud tematiseerimisele väärtustamaks oma isiklikke paiknemiskohti. Need teemamärgid on liialdatud, fantastilised ning sarnanevad üsna vähe realselt müüdavate toodetega. Lühidalt, uus metropolikeskkond kujutab endast üha enam vaatamängu sedamööda, kuidas hiliskapitalistlik tarbimiskultuur ja võimas massimeedia sulanduvad uueks olmekultuuriks, mis pole "linlik", "eeslinlik" ega isegi "metropolilik", vaid toimib semiootiliselt igapäevaelu reaalsusest irdunud vaatamängu ja fantaasia kaudu.

Mark Gottdiener

Settlement space, as a semiotic realm, involves the city but also goes beyond it in spatial practice. Following the decline of the industrial city, the city of centrality, of compact urban life, a new form of space has emerged in places like the United States. Lefebvre's central axiom tying historical transformations in capital to material changes in the built environment is borne; advanced industrial, information society possesses a different spatial correlate to the previous period of capitalist industrialization. I call this new form of space, "the multi-centered metropolitan region." Among its many characteristics- there are many mini-centers that serve for the staging of social interaction; the compact, city center that historically sustained an "urban way of life," no longer exists. The multi-centered region is postmodern and eclectic. It contains many "ways of life," increasingly based on consumption styles rather than the kind of face to face interaction observed in the historical, compact city of the past. The functional breakup and increasing specialization of all centers produce multi-centeredness. The historical central city loses many of its functions and becomes more specialized in services, *information*, retailing, banking and the like, as the society evolves from industrialism to post-industrialism. Other mini-centers are also constituted as specialized, functional units in the metropolitan array. Mini-centers are large-scale consumer malls, industrial parks, suburban housing developments, and recreational areas.

Within the multi-centered region, location itself is no longer valorized because of historical precedent and "habits." All places have to compete with each other for clients, customers and capital. The new form of space, consequently, is an environment of ever increasing *spatial competition*. By and large, this competition among locations is fought through signage. Meanings and specialized logos are harnessed to the needs of business competition among disparate places within the expanding regional array. In sum, the new mode of space functions through spatial and symbolic competition. There are both signs of space within this space of signs.

It is my thesis, explored in my book, *The Theming of America* (2001), that this semiotic and spatial competition within the new metropolitan form increasingly involves signs of a specialized nature. The latter are explicitly "*thematic*," that is, they operate almost exclusively at the connotative level in the semiotic domain that Roland Barthes referred to as "myth." Themes of this nature are increasingly characteristic of the locations within the metropolitan regions of the United States and new businesses increasingly rely on connotatively endowed theming in order to valorize their individual locations. These themes are exaggerated, fantastic and bear little resemblance to the actual products being sold. In sum, the new metropolitan environment is increasingly overlaid by a form of the spectacle, as consumerism under late capitalism and the powerful, popular media meld together to produce a new everyday culture that is neither "urban," "suburban," nor even "metropolitan," but operates semiotically through spectacle and fantasy divorced from the reality of the every day itself.

Arto Haapala

Ettekandes käsitlen inimidentiteedi ja linnakeskkonna vahelisi suhteid: missugust mõju avaldavad inimidentiteedile keskkonna linlikud koostisosad? Alustan eeldusest, et ümbrus, milles inimene elab, avaldab tema identiteedile sügavat mõju. Võiks isegi öelda, et kõige lähem ja tuttavam keskkond loob inimese identiteedi. Linlikul keskkonnal on rida erilisi omadusi, mis nõuavad lähemat vaatlust. Linnadele on tüüpiline teatud mitmekesisus: linn koondab alati erinevat liiki inimesi ja vastavalt sellele ka erinevaid paiku; see aga osutab variatsioonidele. Mitmekesisus viitab "teisele", sest linna kõiki aspekte on võimatu tunda; alati on linnas midagi võõrast, midagi indiviidi tuttavlikke horisonte ja kogemusi ületavat. Sedalaadi iseärasustel on oma roll linliku identiteedi loomisel. Ettekande eesmärk on esile tuua mõned linlikule asumisviisile iseloomulikud jooned ning mõtiskleda nende mõju üle inimidentiteedile.

Arto Haapala

In this paper I shall look at the relation of human identity and the urban environment: What kind of role do the specifically urban constituents of an environment have in human identity? I start from the assumption that the surroundings in which an individual lives have a deep influence on his or her identity. One could even say that the immediate and familiar surroundings constitute human identity. When thinking about the urban environment, there are a few specific features that require further attention. What is typical of cities is a certain kind of diversity: a city is always a concentration of different kinds of people and, accordingly, different kinds of places, and this implies variation. The diversity implies otherness in the sense that one cannot be familiar with all the aspects of a city; there is always something strange, something that exceeds the particular horizon and experiences of an individual. Such features play a role in the formation of an urban identity. The purpose of this paper is to point out some of the characteristics of urbanity and to reflect their relevance for human identity.

Klaske Maria Havik

Kohad ei eksisteeri mitte üksnes füüsilisel kujul, vaid samavõrra ka mälestuste, lugude ja nimedena inimmeeles. Koha spetsiifilist olemust ei saa tõeliselt haarata üksnes teaduslike meetoditega. Geograafiliste ja arhitektuursete faktide kõrval üritan avada koha peidetud kihistusi, atmosfääri, selle kasutajate ja juhuslike möödujate kogemusi ja rituaale.

Sarnaselt laevasõiduga kirjutatakse teatud sorti logiraamatut, milles navigatsiooni, kliimat jms puudutavad faktid on ühendatud subjektiivsete lugudega. Need vaimsed ja arhitektuursed logiraamatud on lähtepunktid uutele ideedele. Meetod põhineb mõttel, et urbanistlikku elavust loob rohkem aktiivsus kui kosmeetiline välispind; seega on tema tulemuseks mitte üksnes tegelikud arhitektuuriprojektid, vaid ka ajutised sekkumised linnamaastikku, publikatsioonid ja näitused. Ettekannet illustreerivad mitmed projektid Haagist (Holland), Helsingist ja Tallinnast.

Places exist not only physically, but also just as much in people's minds as memories, stories and names. The specific character of a place cannot be truly grasped only by scientific means. Next to the geographical and architectural facts, I try to reveal the hidden layers of a place, the atmosphere, the experience and rituals of its users and passer-by's.

In analogy to shipping, a kind of a journal is made in which facts concerning navigation, climate etc. are combined with subjective stories. The resulting mental and architectural logs are points of departure for new proposals. Based upon the idea that urban liveliness is generated by activity, more than by cosmetics, this method does not only result in actual building projects, but just as well in temporary interventions in the urban landscape, publications or expositions. The theme will be illustrated with several projects in The Hague (Netherlands), Helsinki and Tallinn.

JOO, SÖBER, JOO
Anders Härm

II-B

[tõlkimatu ingliskeelne mõtteavaldus]

Anders Härm

I don't think that alcohol has any memory. Alcohol is like a huge river flowing through our lives, into our bodies. It wants to be inside us. There it separates into thousands of drops, and the drops are expressing separated feelings, they are feeling lost.

Philosophy of Drinking is usually considered to be the philosophy of the depressed, of the fucked up, of the aggressive, and of all that kind of things. I don't mind that. But the Philosophy of Drinking is also the philosophy of the de-territorialisation, of constant flux, of becoming. The Philosophy of Drinking is the philosophy of Deleuze & Guattari with no restriction that it cannot be everything else.

A drunken horse is unique in that it lowers its centre of gravity three feet below into the very earth itself. That is why even though the drunken horse appears unstable, it is actually quite strong. A well-educated drunken horse should be able to support three times its own weight. This is similar to the dynamics of the standing on the egg, which will not break until it is standing on its tip. But it breaks quite easily when you stand on one of its sides.

Guy Debord is the first great philosopher of the Philosophy of Drinking. In the very end of his miserable existence he said: "I wrote much less than most people who write, but I drank much more than most people who drink". Situationist revolution was the first consciously drunk revolution. It was the revolution where the Drinking was conceptualised.

This song is about forgetting. We drink for the future, because when we drink we cannot wait to drink the next drink. We don't really know how much we drink. We just keep on drinking to keep it off our minds. We would rather drink now than not drink so that we don't have to think about it. That's why at some odds we get very, very drunk; so drunk that we don't have to think of being drunk anymore.

Philosophy of Drinking is not a secondary philosophy like Hegel's. Forget also all your romantic illusions of drinking. Philosophy of Drinking is the philosophy of conceptual personae. It is a philosophy of Drunken Ducks. Think of Superman getting drunk, very, very drunk. Philosophy of Drinking is a philosophy of heterogeneity. So it must be the philosophy of George Bataille as well. Cheers.

P.S. Thanks for drinks, BAK-Truppen

Jussi S. Jauhiainen

Linnaruum on eriline kombinatsioon sotsiaalsest, vaimsest ja füüsilisest. Sotsiaalne ja ruumiline on linnaühiskonnas tugevasti põimunud. Selles pole tänapäeval midagi uut, sest linnapiirkonnad on juba aastasadu olnud oluliste ühiskondlike liikumiste tandriks. Linnarevolutsioonile iseloomulikke jooni võib leida sumerite küladest, Vana-Kreeka ja Vana-Rooma asulatest, renessansilinnadest, varastest tööstuslinnadest, tööstusaglomeratsioonidest ning kaasaegsetest globaalsetest linnavõrgustikest. Igal perioodil on linnadel ühiskonna kujunemises olnud eriline roll.

Viimase 50 aasta jooksul on linnade arengus toimunud muudatusi linnastumisest eeslinnastumise, vastulinnastumise ja taaslinnastumiseni. 1960. ja 1970. aastate suhteline ja absoluutne linnastumisvastastus on enamuses "läänelikumates" ühiskondades viimase kümnendi jooksul asendunud taaslinnastumisega. Linnastumine leiab aset kõikjal. 21. sajandi algust võiks iseloomustada kui intensiivselt taaslinnastuvat maailma. Info- ja kommunikatsioonitehnoloogiate areng, internet ja mitmed üldisemad globaalsed protsessid näitavad, et uued linnarevolutsioonid on algamas.

Linnaühiskonna uurijatena teame, et 1960. aastate lõpp ja 1970. aastate algus oli oluline aeg nii ühiskondlike liikumiste kui uute linnateooriate arenemise poolest; linnateooria ja -praktika võtmeisikutena olgu mainitud Henri Lefebvre ja David Harvey. Üsna samasugused protsessid toimuvad ka 21. sajandi alguses. Linnad on taas olulised ühiskondlike liikumiste ja linnasotsioloogiliste teooriate loomise paigad, näiteks globaalsed linnad vs. globaliseerumise kriitika, kasvav imago- ja turupõhine tarbimiskultuur vs. jätkusuutlik areng ja kohalikud arengukavad, ühiskondlik polariseerumine ja etniline segregatsioon vs. postkoloniaalne identiteedipoliitika, modernne linna maakasutuse reguleerimine vs. postmodernne urbanism. 11. septembri järgses maailmas on täheldatav vastuoluline võitlus linnade sümbolse tähenduse üle.

Ettekandes toon näiteid mõningatest kaasaegsetele linnateooriatele ja -praktikatele iseloomulikest joontest ning arutlen linnarevolutsioonide võimaluste üle 21. sajandil: mislaadilised linnarevolutsioonid võivad tekkida ja milliseid teoreetilisi ja praktilisi nõudeid esitavad nad meile kui linnaühiskonna liikmetele ja uurijatele?

Jussi S. Jauhainen

Urban space is a particular combination of the social, the mental and the physical. The social and the spatial are intensively intertwined in urban society. This is no news for today, since urban areas have been the sites of significant social movements already for centuries. We can trace the characteristics of urban revolutions back to Sumerian villages, Antique Greek and Roman settlements, Renaissance towns, early industrial cities, industrial agglomerations and contemporary global urban networks. Each period indicates a specific role of urban areas in the formation of society.

The last 50 years have witnessed shifts in urban development from urbanisation to suburbanisation, counterurbanisation and reurbanisation. The relative and absolute downturn of urbanisation in the 1960s and 1970s has been replaced by reurbanisation in the last decade in most "western" societies. Urbanisation is taking place everywhere. The early 21st century could be characterised as an intensive (re)urbanising world. The development of information and communication technologies, the Internet and, more generally, several global features indicate that new urban revolutions are emerging.

As the scholars of urban society we know that the late 1960s and early 1970s were influential both regarding the development of social movements and the development of urban theories, just to name Henri Lefebvre and David Harvey as key figures to characterise urban theory and practice. Rather similar activities are occurring in the beginning on the 21st century. The cities are again important sites for social movements and urban social theories, such as global cities vs. globalisation critique, growing image and market-led commodity culture vs. sustainable development and local agendas, social polarisation and ethnic segregation vs. postcolonial identity politics, modern urban land-use regulation vs. postmodern urbanism. The controversial struggle over the symbolic meaning of cities is evident in the post 9/11 society.

In the presentation I illustrate some features of contemporary urban theories and practices. Furthermore, I discuss the possibilities for urban revolutions in the 21st century: what kind of urban revolutions might emerge and what kind of theoretical and practical requirements they pose to us as inhabitants and scholars of urban society?

Pauli Tapani Karjalainen

Geograafia võtab iseenesest mõistetavana teadmist maailmast kui millestki, mis eksisteerib kohtades. Teadmine kohast on lihtsalt kogemuslik fakt. Eksistentsiaalses mõttes realiseerub koht asumise protsessis loodud keskkonnasuhete kimbuna. Koht on sisemiselt seotud aja ja minaga. Koht, aeg ja mina moodustavad draamakolmnurga, mille sü•ee kirjutab intiimne tunnetus, indiviidi sügav isiklik kohtumine maailmaga. Intiimne tunnetus seob kokku seesmise ja välimise geograafia, kujutades endast seega psühhofüüsilise probleemi üht aspekti.

Geo-biograafia uurib elu, nagu see leiab aset kohtades. Mis on koht tunnetatuna ja läbielatud isiklikus elus? Missugune on koha roll inimese kordumatus elukäigus, selle (auto)biograafilises representatsioonis? Just selles mõttes pürib geo-biograafia kaardistama elulugude ruumilisi mõõtmeid. Biograafiad on alati ruumilised ses mõttes, et elus ei eksisteeri puhtalt ajalisi, ruumiliste sidemeteta episoode.

Autobiograafiline kirjutus on eksistentsiaalselt motiveeritud. Kirjutaja tahab oma elulugu kirjutades mõista, kes ta "tõeliselt" on. See nõuab isiklike kogemuste mäletamist, s.t autobiograafilist mälu, mida määratleb selle suhe minaga. Autobiograafilised mälestused on indiviidi möödunud elust meenuvad episoodid. Meenutatud asjad on isikliku tähtsusega ja nad kujutavad endast ehituskive, millest koosneb mina. Mina on autobiograafilise mälu jaoks nii kogemuste tootja kui nende tulem.

Ettekandes toon autobiograafilise kirjutuse näite ilukirjandusest. Tutvustan mõningaid iseloomulikke jooni Bo Carpelani romaanis "Urwind", milles narratiivse kirjutuse tehnikad ja luule ühinevad viljakal ning fantaasiarikkal moel. "Urwind" on väga poeetiline, kummalise sügavuse ja ennastpaljastava pingega teos, kogemuste, mineviku ja oleviku keerukate kihistuste ja ristumistega tekst, mis muudab päevaraamatuliku narratiivi pigem sisemist ja välmist kogemust tähtsustavaks. Carpelani romaan pakub rikkalikku geo-biograafiliste mõtiskluste maatriksit linliku keskkonna kontekstis.

The thing in the world that geography takes as given is knowledge of the world as it exists in places. Knowledge of place is a simple fact of experience. In existential terms, place becomes realised as a bunch of environmental relations created in the process of dwelling. Place is internally connected with time and self. Place, time and self make up a triangle drama the plot of which is written by intimate sensing of, the individual's deep personal meeting with the world. Intimate sensing ties inner and outer geographies together, thus exemplifying an aspect of the psychophysical problem.

Geo-biography is a study of the course of life as it happens in places. What is the place as a sensed and lived through realm of one's personal life? What role does the place have in one's unique course of life as (auto)biographically represented? Geo-biography, in this very sense, seeks to map and open up the spatial dimensions of biographies. Biographies are always spatial in the sense that in real life there cannot be purely temporal episodes without a connection to places.

Autobiographical writing is existentially motivated. The writer, in creating the image of her/his course of life wants to understand what she/he 'really' is. This understanding requires memory for personal experiences, that is, autobiographical memory, the defining character of which is its relationship to the self. Autobiographical memories are episodes recollected from an individual's past life. The remembered things are of personal significance and are the building blocks from which the self is constructed. Autobiographical memory has the self as both the producer and the product of the experiences.

In the presentation I will give an example of the autobiographical writing that comes from fictional literature. I will introduce some features from Bo Carpelan's novel 'Urwind', in which the techniques of narrative writing and poetry are brought together in a prolific and imaginative way. 'Urwind' is a very poetic text of strange depth and self-revelatory intensity, a complex layering and criss-crossing of experience, past and present, that makes the diary form of the narrative more a matter of inner and outer experience. Carpelan's novel offers a rich matrix of geo-biographical musings in the context of an urban realm.

Õnne Kepp

Eesti luulet on peetud läbi aegade rustikaalseks, eriti kuni Teise maailmasõjani. Luule keskmes on maakujutelm, talumiljö, inimene oma talutööde ja tegemiste ringis. Lüürika baseerub tugevasti loodustunnetusel, keskkonnatraditsioonidel, maastikutajumisel. Millal ilmub loodustunnetuse kõrvale/aselele avaram panoraam; millal hakkab luuletaja märkama ka kiiresti arenevat linna ja seda kujutama? Kuidas uus ainek ja teemaatika kujundavad meie põhiliselt maalt tulnud poeetide mõtlemisviisi ja millal ilmub linnakujund eesti lüürikasse? Millised on atribuudid, mille kaudu linna iseloomustatakse? Need on küsimused, millele keskendub käesolev ettekanne.

Eesti linnaluule kujunemises peab kõigepealt erandina ära märkima XVIII sajandist pärit Käsu Hansu nutulaulu "Oh! ma waene Tardo Liin", kus isikustatud Tartu linn kurdab oma ajaloolist saatust – põletamisi ja hävitamisi Põhjasõja päevil. Tartu linna monoloogiga algab meie linnaluule ajalugu, kuigi möödub veel poolteist sajandit, kuni tekib algupärane eesti kirjandus.

Ärkamisajal tulevad mõningatesse luuletustesse linna ajaloo jaoks tähtsad atribuudid – pühad ja mütológiseeritud paigad (Toomemägi, Emajõgi), mis annavad viite vastavale linnale. Selle kõrval luuletatakse juba konkreetse linna ülendamiseks (Viljandi, Lindanisa). Üldine joon on linna ja linnaelu taunimine (C.R. Jakobson, E. Aun) nii ideoloogiliselt kui moraali seisukohalt.

XIX sajandi lõpul ja XX sajandi alguses kohtame linna ja ka linnalüürikat eesti rahvale mõeldud laulikutes. Laulikute traditsioon kujuneb rahva seas väga populaarseks. Tähtsatavad on kaks tendentsi: esiteks, nimetada laulik väljaandmise koha järgi (Viljandi, Tapa, Tallinn, Narva vms) või siis luuletada antud linnast, tema ajaloost ja väärtusest ("Vorstilinna kannel ehk Tapa laulik").

Vastupidiselt nooreestlaste kirjutistele ja seisukohtadele puuduvad nende luules linnaga seonduvad motiivid ja kujundid. "Siuru" aeg muudab siiski loodusatribuutikat – endiste loodusest võetud lillede ja taimede aselele tulevad kultiveeritud taimed (sirel, reseeda, toomingas jt); tähtsaks muutub *aed* ja aiakujund.

1920. aastad toovad eesti lüürikasse kaks linnakeskse kirjutamislaadiga autorit. Johannes Barbarus töötab välja atribuutide süsteemi, mille põhjal võib linna iseloomustada. Mitmete poeetiliste reisikirjade ja suurlinnapiltide kõrval kujuneb eesti oma (ehkki küll õrnalt adutav) linnatunnetus. Linnakujutuse loomisel on tähtis koht Karl Ehrmannil, kelle kolm kogu 1920. aastate teisest poolest on inspireeritud linnast ja linnaelust. Linnatunnetuse arengule aitavad kaasa 1930. aastate suvitusvärsid, kus distantseerutakse varasemast talupoeglikust vaatevinklist.

Õnne Kepp

Throughout the time, especially during the period ending with WWII, Estonian poetry has been considered to be rustic. Poetry is centred on rural images, farm environment, and people in the circle of farming activities. Lyrics is strongly based on the cognition of nature, environmental traditions and perception of landscapes. When does a wider panorama appear beside the cognition of nature, or even replace it? When does a poet begin to notice the rapidly developing city, and to represent it in his work? How are the new subjects shaping our poets' way of thinking, since the majority of them have come from the country? When does the image of the city appear in Estonian lyrics? Which attributes are used to characterise the city? This presentation will attempt to answer these questions.

One landmark in the developing of Estonian city poetry is Kāsu Hans's "Lamentation for the Destruction of Tartu", also known as "Oh, I am the Poor Town of Tartu", written in the 18th century. Here, the personified town of Tartu laments its historical fate – burnings and pillagings during the Northern War. The history of our city poetry begins with the monologue of Tartu, although another century and a half must pass before the emergence of original Estonian literature.

Important attributes of city history – holy and mythologised places (Toomemägi, Emajõgi), referring to concrete locations – appear in some poems during the period of National Awakening. In addition to that, poems are written to praise certain towns (Viljandi, Lindanisa). But a general attitude usually condemns towns and town life from the ideological as well as moralistic viewpoint (C.R. Jakobson, E. Aun).

At the turn of the 20th century, the city and city lyrics can be found in songbooks meant for wide audiences. The tradition of songbooks becomes very popular among the public. Two tendencies can be pointed out: first, the songbook is named after its place of publication (Viljandi, Tapa, Tallinn, Narva, etc.), and second, the songbook is devoted to one town, containing poems about its history and values ("The Zither of the Town of Sausages or the Tapa Songbook").

The poetry of the members of "Young Estonia" lacks city motifs and images, although they can be found in their other writings and views. The period of the "Siuru" group demonstrates some changes in nature images – wild flowers and plants are replaced by cultivated plants (lilacs, mignonette, bird cherry, etc.). The garden and the image of garden acquire importance.

Two authors, whose work is centred on the city, appear in Estonian poetry in the 1920s. Johannes Barbarus develops a system of attributes, which allow the characterisation of the city. Proceeding from a number of poetic travel books and representations of cities, Estonian cognition of city starts to emerge, although being very vague at the beginning. An important role in creating the images of the city is played by Karl Ehrmann, who published three collections of poetry inspired by the city and city life in the second half of the 1920s. The development of the cognition of city is much furthered by the poetry of summer holidays of the 1930s, where the authors draw apart from the earlier rustic point of view.

Varemed, nagu prügi, kuuluvad nähtuste hulka, mis hoolimata sellest, et nad moodustavad tavalise osa meie igapäevasest elukeskkonnast, kipuvad enamasti analüüsiobjektidena tähelepanu alt kõrvale jääma. See iseenesest tuleneb juba nende definitsioonist. Kultuurantropoloog Mary Douglas on prügi defineerinud kui mateeria korrastamisel elimineerimisele kuuluvate esemete kategooriat ning väitnud, et tähelepanu koondamine sellele käib risti vastu meie olemuslikule harjumusele prügi vältida (Douglas 1984: 37). Varemete seostamine prügiga ei avarda mitte üksnes meie arusaamist varemetest, vaid lisab ka uue mõõtme katsetele mõtestada prügi kultuurinähtusena.

Nii varemed kui prügi kuuluvad "kasutute" asjade kategooriasse, mille kasutusväärtus on ammendatud. Mõlemate puhul jääb võimalus neid semiootiliselt "ümber töödelda"; neile saab omistada uue, eelnenust erineva kasutusviisi, uue tähenduse. Üldtuntud näide semiootilisest recyclingust on prügi rekontseptualiseerimise katsed kunstis (vt Shohat & Stam 1998) ning varemete ümbermõtestamine mälestusmärkidena. Objektist saab mälestusmärk, kui seda interpreteeritakse eeskätt kui tunnistust minevikust. Traditsiooniliste mälestusmärkide kõrval, nagu arheoloogiliste väljakaevamiste paigad ja restaureerimisele kuuluvad ehitised, võib ka prügihunnikust saada mälestusmärk, tunnistus toimunud tarbimisest (vt Rathje & Murphy 1993).

"Elamise perspektiiv", nagu sellest on kirjutanud Tim Ingold, seob maastiku tihedalt ajalisuse ja (vastastikuste) (inim)tegevustega. Elamise perspektiivi puhul

on maastik üles ehitatud kui vastupidav kroonika – ja tunnistus – selles elanud möödunud põlvkondade elust ja tööst, neist, kes on jätnud maastikku midagi iseendist. [...] Tajuda maastikku tähendab seega teostada mäletamise akti, ning mäletamine ei tähenda siin niivõrd mälus talletatud sisemise kujutise esile kutsumist, kuivõrd tajumuslikku suhestumist ümbritseva keskkonnaga, mis on ise minevikust koormatud. (Ingold 2000: 189.)

Olen teisel arutlenud, kuidas prügi märgib kultuuri ja looduse vahelist üleminekuala (Keskpaik 2001). Kuuludes ühtaegu mõlemasse valdkonda, lõhub see nende dihhotoomiat ning seob kultuuri ja looduse kategooriad 'keskkonna' mõistes. Sarnasel moel kujutavad varemed ja prügi endast mälestusmärkidena piiri möödunu ja praeguse vahel, neid samas loomulikul viisil ühendades.

Kirjandus:

- Douglas, M. 1984. *Purity and Danger: an analysis of the concepts of pollution and taboo*. London: ARK Paperbacks
Ingold, T. 2000. *The Perception of the Environment: essays on livelihood, dwelling and skill*. London: Routledge
Keskpaik, R. 2001. Towards a semiotic definition of trash. – *Sign Systems Studies* 29.1, lk 313-324
Rathje, W., Murphy, C. 1993. *Rubbish! The Archaeology of Garbage*. New York: Harper Perennial
Shohat, E., Stam, R. 1998. Narrativizing visual culture: towards a polycentric aesthetics. – *The Visual Culture Reader*.
Toim. N. Mirzoeff. London: Routledge, lk 27-49

Riste Keskaik

Ruins like garbage belong to the group of phenomena that, although they constitute common elements of our daily environment, regularly escape our analytic focus. They do so already by definition. Cultural anthropologist Mary Douglas has maintained that the category of garbage is the category of *rejected* things, 'in trying to focus on it we run against our strongest mental habit' (Douglas, 1984: 37). Associating ruins with garbage does not only offer an insight into our perception of ruins, but adds a new dimension to the understanding of garbage.

Garbage and ruins both belong to the group of 'useless' things the use of which has been completed. Both can be 'recycled' in the semiotic sense: a new use, a new meaning can be attributed to them. Common examples would include the reconceptualisation of garbage in art (see Shohat & Stam 1998) and the reconceptualisation of ruins as monuments. An object becomes a monument when it is interpreted primarily as a testimony to the past. Apart from the traditional sites of archaeological excavation or restored buildings even a garbage dump can become a monument, a testimony to the past consumption (see Rathje & Murphy 1993).

The 'dwelling perspective' as developed by Tim Ingold closely relates landscape with temporality and (human) (inter)activity. In the dwelling perspective

the landscape is constituted as an enduring record of – and testimony to – the lives and works of the past generations who have dwelt within it, and in so doing, have left there something of themselves. [...] To perceive the landscape is therefore to carry out an act of remembrance, and remembering is not so much a matter of calling up an internal image, stored in the mind, as of engaging perceptually with an environment that is itself pregnant with the past. (Ingold 2000: 189)

I have argued elsewhere (Keskaik 2001) that garbage marks the boundary between nature and culture. By belonging to both dimensions at once, it also breaks the dichotomy and brings the categories together in the concept of the environment. In a similar manner, ruins and garbage, in becoming the monuments, mark the boundary between and integrate the past with the present.

References

- Douglas, M. 1984. *Purity and Danger: an analysis of the concepts of pollution and taboo*. London: ARK Paperbacks
- Ingold, T. 2000. *The perception of the Environment: essays on livelihood, dwelling and skill*. London: Routledge
- Keskaik, R. 2001. Towards a semiotic definition of trash. – *Sign Systems Studies* 29.1, pp 313-324
- Rathje, W., Murphy, C. 1993. *Rubbish! The Archaeology of Garbage*. New York: Harper Perennial
- Shohat, E., Stam, R. 1998. Narrativizing visual culture: towards a polycentric aesthetics. – *The Visual Culture Reader*. Ed. N. Mirzoeff. London: Routledge, pp 27-49

Nicola Kirkham

Ettekanne analüüsib aktivismi kui spetsiifilisi tegevuse ja kaasatuse tüüpe võimaldavat nähtust. Aktivismi vaadeldakse kaasaegse loometegevuse uue vormina, mis võimaldab uuel moel avalikku ruumi sekkumist.

Käesolev töö asetub laiemal interdistsiplinaarse uurimistöo ühiskondliku programmi raamistikku, mis tegeleb avalikkuse osalemisega avalikus linnaruumis aset leidvates loomingulistes ja kultuurilistes projektides, ajendamaks linna uuenemist, jätkusuutlikku arengut ja kodanikualgatust. Keskendudes esmajoonel otsese aktsiooni ja kontekstuaalse kunsti praktikatele püüan (konkreetsetele juhtumitele toetudes) välja selgitada aktivismi põhilised vormid, kontseptsioonid ja kontekstid, osutada peamistele seda loovatele võitlustele, hinnata vastandumistaktikaid nendes võitlustes ning mõista, kuidas erinevad taktikad ja erinevad võitlused saaksid paremini luua võimalusi uute osalus- ja koostöövormide ning kaasavate praktikate jaoks tänapäeva avalikus sfääris. See toob kaasa ka modernistlikus traditsioonis neutraalseks peetud avaliku ruumi ümberhindamise sotsiaalseks ruumiks, mis on alati kihistunud, asustatud, jagatud ja omatud ning seega alati vastanduvate huvide tander.

Ettekandes on teadlikult püütud hoiduda kultuurianalüüsile omasest esitusviisist. Selle traditsiooni kohaselt nähakse kultuuriuuringutes aktivismi isetegevusliku kultuurivormina, individualistlike naudinguhade subkultuurse tsoonina, mis eirab oma strateegilist vangitsetust kultuuri äärealadele. Samavõrra pole aktivism üksnes koht poliitilistele praktikatele, mis loovad protesti või vastupanu semiootilisi väljendusi. Samal kombel jätab aktivismi produktiivse mõju tähelepanuta ka kollektiivsete ühiskondlike liikumiste sotsioloogiline analüüs. Niisamuti ei saa aktivismi vaadelda kui lihtsalt praktika representatsiooni (järgides Nina Felshini "aktivistliku kunsti" analüüsi). Aktivism ei piirdu märkide või diskursuse taasesitamisega, vaid on seotud viisiga, kuidas inimeste kujutlusvõime ja loovus aitavad neil ületada olemasolevaid raamistikke, püüelda uute subjektiivsuste, uute olemise viiside ja ühiskondlike formatsioonide poole.

Nicola Kirkham

This paper analyses activism at the level of the specific types of engagements and activities it enables. It views activism as a new form of contemporary creative production that can be seen to produce the potential for new forms of participation in public space.

This work is situated within the trajectory of a much larger social program of inter-disciplinary work concerned with public engagement in creative and cultural projects in public space to catalyze urban regeneration, sustainable development and citizen empowerment. With particular emphasis on Direct Action and Contextual Art practices my aim is to identify (from specific case-studies) the basic forms, concepts and contexts of activism, to situate the basic struggles which compose it, to evaluate the opposing tactics in each of those struggles and to see how different tactics and different struggles, can better create potentialities for new forms of participation, collaboration and inclusive practice in the contemporary public sphere. It thus incurs a re-evaluation of the nominally neutral public space imagined in modernity as now a social space that is always already stratified, inhabited, divided, owned and thus always subject to conflicting values.

It is also the concern of this paper to avoid a representational form of cultural analysis. In this tradition cultural studies views activism as DIY culture; a sub-cultural zone of individualist pleasure-seeking which overlooks its strategic cultural confinement in the margins. Equally activism is not merely a site of political practices which offer semiotic expressions of protest or resistance. In this vein sociological analysis of collective social movements disregard the productive effects of activism. Furthermore neither can activism simply be viewed as a representation of practice (following Nina Felshin's analysis of 'activist art'). Activism is not limited to the reproduction of signs or discourse, but is to do with the way people's imagination and creativity carry them beyond existing frameworks, towards new subjectivities, new ways of being and new social formations.

Kaie Kotov

Oma ettekandes vaatlen monumente ja maamärke linnamaastikus, käsitledes neid semiootiliste kondensaatoritena, mis kannavad narratiive, lugusid ja legende, s.t tähenduste süsteeme ühest ajaloolisest perioodist ning semiootilisest kihistusest teise. Ettekande teoreetiliseks lähtekohaks on Juri Lotmani käsitlus sümbolist kultuurisüsteemis (Lotman 1999). Lotmani käsitluse kohaselt on sümbol kultuuri olulisim mälu mehhanism, olles vahendaja semioosise eri sfääride vahel ning sidudes teksti sünkroonia kultuurimäluga. Sümbol on osa vaimsest kultuurist; monumendid ja maamärgid maastikus (kui osa materiaalsest kultuurist) transformeerivad seda, muutes maastiku osaks kultuurimälust.

Seega on sümbolid linnamaastikus ühenduslüliks materiaalse ja vaimse kultuuri vahel, kaardistades vaimse kultuuri sisu – ideoloogiad, uskumused, kombed, lood ja legendid – meid ümbritsevas linnakeskkonnas. Malcolm Miles (1997) osutab, et monumendid toimivad alati rahvusliku ajaloo konstrueerimise kontekstis, eeldades vähemalt osaliselt ühtset väärtuste süsteemi, milleta nende narratiivid ei ole mõistetavad. Sümbolid kannavad tähendusi, mis pärinevad ajaloolise semioosise eri sfääridest läbi semioosise eri sfääride. Seega ei ole sümbol lihtsalt tähenduse kandja, teda tuleb mõista tähenduste, väärtuste ja ideoloogiate polüloogina. Sümbol ei ole seega lihtne semiootiline ühik, vaid pidevas kujunemises olev tekst, millel on võime säilitada mälestusi oma eelmistest kontekstidest (vrdl Lotman 1990).

Ettekandes vaatlen Tartu Toomemäge kui üht näidet semiootilisest kondensaatorist: ta kujutab endast selgelt piiritletud territoriaalset tervikut Tartu linnaruumis, kus akumulatsioonid, suhestuvad ja mõjutavad üksteist eesti ajaloo erinevad perioodid ning ideoloogilised kihistused. Nii kaardistab Toome tervikuna eesti rahvuse ajaloo erinevaid aspekte.

Kirjandus

Lotman, Juri 1999. Sümbol kultuurisüsteemis. – J. Lotman, *Semiosfäärist*. Vagabund, lk 219–236

Miles, Malcolm 1997. *Art, Space and the City: Public art and the urban futures*. London–New York: Routledge

Kaie Kotov

In my presentation I will discuss monuments and landmarks in cityscapes as forms of semiotic condensers that convey narratives, lores and legends, i.e. the systems of meaning, through different historic periods and different semiotic spheres. I take as a starting point the concept of symbol in culture as proposed by Yuri Lotman (1999). According to Lotman, symbol in culture is a basic mechanism in cultural memory, mediating between different spheres of semiosis as well as relating synchrony of the text to cultural memory. A symbol is a part of mental culture; monuments and landmarks in landscape as a part of material culture transform the latter and establish it as a part of cultural memory.

Thus symbols in cityscape mediate between material and mental culture, mapping the contents of mental culture – ideologies, systems of belief, habits, lores, and legends – in material environment. According to Malcolm Miles (1997), monuments are produced as elements in the construction of a national history – "they suppose at least a partial consensus of values, without which their narrative could not be recognised" (Miles 1997: 58). But symbols convey meanings *from* different spheres *through* different spheres. Thus, a symbol is not a simple vehicle of meanings but a polylogue of meanings, values and ideologies. In this sense, a symbol is not a single semiotic entity, but rather a text as understood in the semiotics of culture of Tartu–Moscow school.

Toome Hill in Tartu together with its different monuments and landmarks can be considered as one example of a semiotic condenser: it is a definite space in Tartu cityscape, where different periods and ideological layers of Estonian history accumulate, enact and interact. Several different landmarks of national culture are situated on Toome Hill and therefore it can be analysed as a mapping of Estonian nation-building.

References

- Lotman, Juri 1999. Sümbol kultuurisüsteemis. – J. Lotman, *Semiosfäärist*. Vagabund, pp 219–236
Miles, Malcolm 1997. *Art, Space and the City: Public art and the urban futures*. London–New York: Routledge

VÄIKE RAHUTU LINN
("Tallinna juht")

Andres Kurg, Mari Laanemets

Laupäev, 17.30

Näiliselt on viimased kümme aastat Tallinnas tegeletud omamoodi linnanihilismiga. 1990. aastail ihaleti paneelmajadest linnaäärsete rajoonide kramplikult täislükitud eramuenklaavi, sinna sõitmiseks valiti suured ja kohmakad maastikua autod justkui rõhutamiseks, et kodutee lõpeb poriste roobastega. Linn ise müüs maha enamiku maast ja nägi oma ainsat funktsiooni teedeehituses, et tagada kiire tsirkulatsioon ja pääs töökohtadest kaugemale koju. Tee peal võis muidugi peatuda uues megamarketis, kuhu on suure parklakõrbe kõrvale ühise katuse alla koondatud kõik eluks vajalikud puhastusvahendilõhnalised superpoed.

Aga äkki on see hoopis ametlikult ringlev nihilism, kinnisvaramaaklerite ja "normaalsele" kodanikule orienteeritud ajakirjanduse pime ideoloogia? Äkki on olemas veel teistsugune võimalus? Võib-olla on meedia manatud maailma varjus märkamatult kasvanud mingi Tallinna linnakultuur, millel on kaugem ajalugu kui kümme aastat ja lähedasem kui sada?

"Tallinna juht" püüab kaardistada linna ja selle monumente erinevate tegevuste ja praktikate kaudu. Kõrvuti tähtsa ja tuntuga soovib käesolev teejuht vaadata ka "nähtamatut", tundmatut või unustatud Tallinna. Raamat üritab avada kohtade tähendust nende argises kasutuses; vastupidiselt müstilisele koha vaimu otsimisele püütakse tabada linna just tema identiteetide paljususes (mille määravad paljud erinevad kasutajad) ja paiku neile omases pidevas muutumises.

Valitud vaatenurk põhineb rõhutatult isiklikul suhtel linnaga: erinevad autorid kirjeldavad Tallinna kui oma elukeskkonda. Autorite seas on nii arhitekte kui ajakirjanikke, näitlejaid ja kunstnikke: Peeter Sauter, Tõnu Kaalep, Juhan Ulfsak, Marko Raat, Jaak Kilmi, Villu Tamme, Veljo Kaasik ja paljud teised. Tallinn avaneb rulasõitjate, klubiskäijate, bussisõitjate ja erinevate rahvuste pilgu läbi.

Lisaks rohkem kui 450 pilti, kümme kaarti, statistika, viimaste aastate kronoloogia.

A SMALL RESTLESS CITY
("A User's Guide to Tallinn")
Andres Kurg, Mari Laanemets

Saturday, 17.30

Seemingly, the last ten years have witnessed a kind of urban city nihilism gaining ground in Tallinn. In the 1990s, the people dreamed to escape from the panel houses into the packed private house enclaves on the outskirts of the city. They chose big clumsy off-road vehicles to get there, as if to stress that their way home ended with muddy ruts. The city itself sold most of its land and saw its only function in building roads to guarantee fast circulation and access from working places to the distant homes. On one's way home, one could also stop by at the brand-new megamarket where next to a big desert of a parking lot all the vital detergent-smelling super stores were clustered under a common roof.

But maybe this is only the official nihilism, the blind ideology of real estate agents and the press targeted at the "normal" citizen? Maybe there exists another possibility? Maybe another urban culture of Tallinn has been growing unnoticed in the shade of the world reflected in the media, the history of which reaches back more than ten years and less than a hundred?

"A user's guide to Tallinn" maps the city and its monuments from the perspective of various events and diverging practices. Side by side with the established and important places are the "invisible", unknown or forgotten sites/sights of Tallinn.

The city is described through personal relationships of the authors to their daily environments, Tallinn opens to the reader through the eyes of skateboarders, clubbers, bus users, different nations.

In addition more than 450 pictures, ten maps, statistics, chronology of the recent history.

Altti Kuusamo

Monument kui avaliku kunsti tähtsaim näide on läbi teinud palju muutusi, seda mitte üksnes Teise maailmasõja järel, mil toimus monumentide kui identiteedisümbolite totaalne ümberhindamine (antikitsi liikumine: monument tahtis olla arhitektuur), vaid iseäranis viimastel otsustava tähtsusega aastakümnetel. Avalik skulptuur on üritanud leida teed aladele, kus teda pole kunagi varem olnud. Püüan arutleda avaliku skulptuuri tähenduse üle olukorras, kus see on üha enam omandanud tähendust muuseumisüsteemi relvana: skulptuurid ümbritsevad suuri muuseumikeskusi ja moodustavad isegi skulptuuriparke. Mõtisklen nende mehhanismide üle, mis on loonud meie kultuuris laiendatud arusaama avalikust skulptuurist (isegi mitte-skulptuurina) ning mis viisid avaliku skulptuuri idee isegi kõrbesse. Samas tahan vaagida ka ideede semiosist, laiendamaks ideed kunstist kui ruumist.

MONUMENTAL CHANGES. THE EXPANSION OF THE FUNCTIONS AND
MEANING OF THE PUBLIC MONUMENT IN URBAN AND SUBURBAN AREAS

IV–A

Altti Kuusamo

The monument as a prime example of public art has been subjected to many changes, not only after the Second World War, when the total revaluation of monuments as identity symbols took place (anti-kitsch movement: a monument wanted to be architecture), but especially in the recent decisive decades. The public sculpture has tried to find its way into areas in which it had never been before. I try to reflect upon the meaning of public sculpture in the situation in which it has gained more and more meaning as a weapon of the museum-system: sculptures around big museum centres and even sculpture-parks. I try to reflect upon those mechanisms, which have produced the expanded idea of the public sculpture (even as a non-sculpture) in our culture, the mechanism which brought the idea of public sculpture even into the desert. At the same time I want to ponder upon the semiosis of ideas to broaden the idea of art as space.

Topograafiline eraldatus ja piiriks olemine on olnud need kaks püsitegurit, mis on kujundanud saarte elumaailma. Keskkonna olemuslik mitmetähenduslikkus ja intensiivne reaalse piiri kogemus on mõjutanud saarlaste eetilisi, esteetilisi jt väärtushinnanguid. Mandri-Eesti piiril asuvatel saartel on igal oma piir, oma rannajoon, mis on saare kõige olulisem ja aktiivsem ala, olemata seejuures eluaseme koht.

Avameri on kutsuv, kuid ohtlik; saared on varjupaigad, ise sellesama avamere poolt suletud maastikud. Saarlase ruumikogemus erineb metsa- ja preeriaelaniku omast. Vastandmõisted avatud/suletud on rannamaastikul eripärase tähendusega.

(Metafoorselt võib linna tõlgendada kui saart või kui arhipelaagi.)

Topographical separation and the situation of being a border have been those two historically permanent factors that have formulated life-style on the islands. The substantial ambiguity of the environment and the intense border experience of reality have affected their ethical, aesthetical and other values. Being on the border of continental Estonia, each island has its own border as well, its coastline, that is its most essential and most active region, although it is not a dwelling place. Open sea is tempting, but dangerous, while the island gives a shelter, being enclosed by the same open sea. Spatial experience of an islander differs from that of an inhabitant of woods or prairies. The contrasting notions of open-closed are defined by a seashore landscape and can mean different things for the islanders.

(Metaphorically the city can be interpreted as an island or as an archipelago.)

Arusaam, nagu asustaksid tänapäevaseid suurlinnu ainult inimesed, on sügavalt ekslik. Inimene jagab linnaruumi mitmesuguste teiste olenditega – taimede, putukate, loomade ja lindudega. Osa neist on siia sattunud inimese käe läbi, kas siis kodustatuna või istutatuna, enamik aga tulnud ise ning kohanenud selle kummalise ja mitteloodusliku keskkonnaga.

Samuti nagu linn mõjutab oma struktuuride ja funktsioonide, rütmide ja vormidega selles elavaid inimesi, määrates nende tegevusi ja liikumist, mõjutab linn ka kõiki teisi siin elavaid olendeid. Sarnaselt inimesele on loomadel-taimedel omad põhivajadused toidu ja eluruumi osas ning seetõttu on linnaloodust uurides üks peamisi küsimusi see, kuidas erinevad olendid suudavad oma vajadusi linna pakutavatest võimalustest katta. See määrab, milliseid liike me linnas näeme, ning millal ja kus täpsemalt.

Käesolev ettekanne püüab ühelt poolt tutvustada erinevate linnas elavate linnuliikide loomulikke eluviise ja toitumisharjumusi, teisalt aga Tallinna kui elukeskkonda linnu silmapaari läbi. Vaadeldes Tallinna linnustiku liigilist koostist, eristatakse põliseid inimkaaslejaid ning liike, kes ümbritsevatest loodusmaastikest hiljuti linna on kolinud. Tähelepanu juhitakse mitmetele kummalistele käitumisviisidele, mille abil sulelised on kohanenud eluks linnakeskkonnas, samuti mõtiskletakse lindude rolli üle linnas inimese kommunikatsioonipartnerina.

Ettekanne ei pretendeeri loodusteaduslikule analüüsile, pigem on see püüd pisut ootamatu vaatenurga abil mõista linna kui elavat, mitmepalgelist ja dünaamilist kompleksi, milles piirid on ületatavad ning elanikkondki pole üheselt määratletav.

A notion that the modern cities are inhabited only by human beings is deeply erroneous. Human beings share the space of their cities with various other living beings – plants, insects, animals and birds. Some of them have come to live in the city with the help of humans, either having been domesticated or planted, but the majority of them have arrived on their own and adapted to this strange and non-natural environment.

The city with all its structures and functions, rhythms and forms has an effect on all people living in it, as well as on all other beings, who also live in the city. Similarly to humans, the animals and plants have their basic needs with respect to food and living space. Therefore, when studying the nature of the city, the question, whether different living beings are able to satisfy their needs using what the city has to offer becomes crucial. This factor determines which species can be found in the city and exactly where in the city we can meet them.

This presentation attempts to introduce the natural mode of living and feeding habits of different bird species living in the city, and also show Tallinn as a habitat through bird's eyes. Examining the bird species that live in Tallinn, I will differentiate between the species that have habitually been living together with humans and the species that have moved to the city from the surrounding natural areas only recently. I shall point out several peculiar modes of behaviour, which have helped the birds to adapt to life in the city environment, and also ruminate about the role of birds as communication partners to humans.

The presentation does not strive to be a scientific analysis; rather it is an attempt to understand city from an unexpected perspective as a living, manifold and dynamic complex where the borders are permeable and the notion of resident is not unambiguous.

Ettekanne keskendub küsimustele, mis on seotud erinevate liikumisviisidega linnaruumis. Erinevad inimesed saavad oma keskkonnast väga erinev ettekujutuse sõltuvalt sellest, kuidas nad seal liiguvad: jalgsi, autoga, rulaga, rongiga, trammiga, metrooga, jalgrattaga, arvutiekraani vahendusel või muul moel.

Autojuhi jaoks on Tokyo hoopis midagi muud kui sama linn jalakäijale. Veelgi enam, mõned linnad sobivad teatud liikumisviiside jaoks rohkem kui teised ning mõnedes linnades on teatud liikumisviisid keelatud või muul moel võimatuks tehtud. Kopenhaagen on tuntud oma jalakäijatele mõeldud tänavate poolest, Veneetsial on kanalid ning Berliini ja teisi suurlinnu iseloomustavad liiklusummikud. Linnaruumi kasutamine ja kogemine on tihedalt seotud selles liikumise võimalustega. Ettekanne uurib linna kujutamise viise, keskendudes erinevatele neis eksisteerivatele liikumisvormidele.

My paper will concentrate on questions concerning different ways of moving about in the city. Different people get very different picture of their environment, depending on how they move in it: on foot, by car, skateboard, train, tram, subway, bicycle, on the computer screen or otherwise.

The Tokyo of a car driver is very different from the Tokyo of a pedestrian. Moreover, some cities are more suitable for some ways of moving about than others, and in some cities certain forms of moving about are prohibited or made impossible in some other way. Copenhagen is well known for its pedestrian areas, Venice has its canals, and Berlin and other big cities have their traffic jams. How we (can) move about in a city is closely connected with how we (can) use and experience it. The paper will search for ways of picturing cities by focusing on various forms of moving in them.

(Linna)ruumi mõistet määratlevad mitmesugused elemendid. Kognitiivse Urbanismi Büroo (asutatud 1999) keskendub peamiselt ruumiliste praktikate mittemateriaalsetele aspektidele, linnaplaneerimisest, meediast ja representatsioonipoliitikast tulenevale ruumide imagopoliitikale. Nende imagote konstrueerimise protsessis on põhirolli mänginud arhitektuur ja linnakujundus. Alates 1960. aastaist on linnaruumi puudutavad diskussioonid laiendanud ruumi mõistet mõjutavate tegurite ringi. Teisalt osutasid Henri Lefebvre'i ja Michel de Certeau poolt algatatud teoreetilised arutlused ruumi ühiskondlikele aspektidele, meetodeile, kuidas kasutada ja kaasata struktuure nende algset funktsiooni muutes. Samal ajal arutlesid teised teoreetikud, nagu näiteks Manuel Castells, meedia tähenduslikkuse ning seda iseloomustava paiknemise suhtes ükskõikse ruumi üle. Vaid kümmekond aastat hiljem, 1970. aastail ja 1980. aastate alguses hakati ruumidiskussioonides tähelepanu pöörama majanduslikele aspektidele: näiteks Frederic Jamesoni 'hüperuumi' mõiste või Saskia Sasseni globaliseerumisprotsessi analüüsid. Postmodernistlikud geograafid, nagu Edward Soja, jätkasid seda suunda. Teiselt poolt püüdsid psühhoanalüüsil põhinevad teooriad, feminism, soo- ja postkoloniaalsed uuringud mõtestada inimsubjekti kui representatsioonipoliitika poolt määratletud ühiskondlike ja kultuuriliste tegurite tulemust, mida väljendatakse identiteedipoliitika abil. Uue paradigma taotlemise asemel on kaasajal päevakorral kõik kirjeldatud aspektid, kõikjal ja üheaegselt toimuva väga keeruka protsessina. Väljakutse ei seisne mitte selle protsessi lõpliku versiooni piiritlemises, vaid selles erinevate valdkondade vahel leiduvate lõhede arvesse võtmises. Kognitiivse Urbanismi Büroo keskendub soovile luua ja kasutada ruumi ruumikuvandite kaudu. Büroo loob tingimusi uurimaks subjektiivsuse konstrueerimist ning tajupoliitikat kui ruumilisust loovat faktorit. Büroo tegutseb kunsti, urbanismi ja teooria vahele jääval alal. Et vältida kinnistunud ruumimõistmist ning -kujutisi, põhineb Kognitiivse Urbanismi Büroo tegevus dialoogidel, mis on lõpmatud, kuid mitte ülevad, kõneledes ruumist ja olles seeläbi samuti ruumilised.

The notion of (urban) space is defined by various elements. The Office for cognitive urbanism (founded in 1999) focuses mainly on the immaterial aspects of spatial practice, on the image-politics of spaces as a result of urban planning, media and politics of representation. Architecture and urban design have been playing a dominant part in the negotiations of how to construct these images. Since the 1960s the discussions on urban spaces have expanded the spectrum of factors influencing the notion of space. On the one side, the theoretical discourses – as initiated by Henri Lefebvre or Michel de Certeau – pointed to the social elements of space, to the methods of how to use and incorporate structures by changing their original functions. At the same time other theorists – as e.g. Manuel Castells – argued for the meaning of media and their locally indifferent spaces. Just a decade later, in the 1970s and early 1980s, the discussions on space took into account economic features: e.g. Fredric Jameson's 'hyperspace', or the process of globalisation observed by Saskia Sassen. Postmodern geographers as Edward Soja followed the line. On the other side, the discourses based on psychoanalytical theories, feminism, gender studies and postcolonial studies worked on different notions of the human subject – as a result of social and cultural features defined by the politics of representation and articulated via the politics of identity. Instead of looking for a new paradigm, all these issues are at stake today as a very complex process taking place everywhere and at the same time. The challenging moment is not to define the ultimate version of this 'complex', but to consider the gaps between its realms. The office for cognitive urbanism focuses on the desire to produce and use space via the images of spaces. It develops settings, addressing the construction of subjectivity and the politics of perception as a constitutive factor of spatiality. It operates in a field between art, urbanism and theory. But trying to escape a fixed notion of space and its images the practice of the Office for cognitive urbanism is based on dialogues – which are infinite but not sublime, talking about space and thereby being spatial as well.

Ettekanne käsitleb kaht ühe väikeriigi arhitektuuri loomulikus arengus toimunud murrangut, mis leidsid aset ideoloogilistel põhjustel. Nõukogude Liidu aegsed arhitektuurialased ettekirjutused katkestasid loomuliku traditsiooni, s.o maailma arhitektuuriparadigma kohaliku tõlgendamise. See protsess andis erinevaid tagajärgi: alates 1945–1955 aastate rikkalikust sümbolsest neomonumentalismist radikaalse industrialiseerimise näideten. Need arengud jätsid linnamaastikku selgeid jälgi, mis tänaseks on saanud osaks Leedu linnade uuest arhitektuursest ruumist. Ettekandes kajastan kaht muutuste perioodi, mis jätsid endast erinevaid jälgi. Esimene periood: sõjajärgne pööre vastavastatud modernismist neomonumentalismi uue nõukogude vabariigi "sotsialistliku realismi" väljendusena. Teine murrang oli järsk pööre modernistliku arhitektuuri poole seoses ametliku otsusega "arhitektuursete liialduste" hülgamise kohta. Need perioodid muutsid Leedu linnade väljanägemist (ettekandes keskendun Kaunase näidetele).

The presentation will deal with two breakings in the natural development of architecture of a small country, which were based on the ideological reasons. Natural tradition i.e. vernacular interpretation of the world architectural development process was interrupted by architectural decisions of the Soviet Union. This process left different traces – starting from the neomonumentalism of 1945-1955, rich in symbolical forms, and the examples of radical industrialisation. These developments left clear signs in the cityscape, and today this is a part of the new Lithuanian urban-architectural spaces. My presentation will reflect two periods of changes, which left different signs. The first period: the post-war turning from the newborn modernism to neomonumentalism as the expression of "social realism" of the newborn Soviet republic. The second break was the sharp turn towards modern architecture, which accompanied industrialisation, and was also based on the governmental decision "to abandon immoderation in architecture". These periods changed the face of Lithuanian towns (in my presentation I will particularly concentrate on the city of Kaunas).

Linna paigutamist võib kutsuda igasuguse linnakäsitluse üldnimetajaks, olgu tegemist tsiviilgraafilise, sotsioloogilise, semiootilise, kunstilise vm vaatepunktiga. Linna paigutatakse eri tasanditel: nn objekt-tasandil (linna asukoht, arhitektuur, "mööbel" jms valikud), kultuurilisel metatasandil (linna esitlemine nt reklaambrošüürides, postkaartidel jne), teaduslikul metatasandil (teadusliku kirjeldusperspektiivi valik). Asetamine puudutab linna orientatsioonilise ja kultuuriruumina, teisalt linna kultuuriruumis. Linna esitlemine ehk linna paigutamine metakultuuriliselt toimub nt kaartidel, linnakaartidel, turismibülletäänides, linnavaadetel, logode, loosungite jmt vahendite kaudu. Linna kui eripärase kultuuriruumi representeerimine on seotud ka linna positsiooni määratlemisega kultuuriruumis aktiivsete (harva passiivsete) kultuuriliste tegutsejatena (alates nutulaulu-taolistest anridest peterburi-tekstideni). Sotsiokultuurilised lausungid linnade kohta võivad nende käsitamise allutada eripärastele kultuurilistele stereotüüpidele (sh arhitektuur, käitumine, representeerimine) nii omas kui ka muudes kultuuriruumides. Linnakäsituse kultuurilised stereotüübid on seotud nii eksisteerivate ruumide kui ka utopistliku diskursusega (alates Utopiast Babülon V-ni), mis esitavad alternatiivsete kultuurikontseptsioonide võimalikku toimimist.

Ettekandes käsitletakse linna representatiivses diskursuses. Et linna esit(l)us on seostatav hiliskeskaja ja renessansiga, kus see hakkas võtma mingil määral siiani funktsionaalseid ja tüpoloogilisi vorme, pööratakse tähelepanu linna toonasele pildilisele esitlusele. Vaadeldakse ka linna semiootilise ja puhtpragmatilise kasutamise vahetõrget ning linnaloomet, seekaudu laiemategi kultuuriruumide tekitamist seeläbi, kuidas linna paigutatakse eri semiootilistes süsteemides ja diskursustes.

The placement of the city is what can be called a common denominator of any interpretation of the city, be it from the civiligraphic, sociological, semiotic, artistic or any other viewpoint. Besides setting the city into an interpretative perspective on the metalevel, the placement goes for locating the city in geographical reality, the arrangement of the city's physical structure (e.g. architecture, the 'furniture' of the city, etc.) according to certain paradigmatic options.

The city is culturally placed on stage by maps, city maps, tourist maps, city-views and other representative devices up to contemporary video presentations and conscious advertising of cities (e.g. city slogans and logos) so as related to the others. The placement or location of the city in cultural space by representations sets cities into the light of an active role as cultural agents (e.g. the 'Text of St. Petersburg', the genre of city laments). Sociocultural enunciations on cities may subject them to specific cultural stereotypes (incl. behaviour, architecture, representations, even the economic bias) both as related to the own and other cultural spaces. The latter aspect involves not only the physically referable sites, but also cities of utopian and fictional discourse (beginning from 'Utopia' to 'Babylon V') that represent propositions about the actual functionality of alternative cultural conceptions.

The paper will treat the placing of the city in a representational discourse. To do this, special attention will be devoted to the late Medieval and Renaissance city views, since it was then, when the (re)presentation of cities started to take both the typological and functional forms that have, with certain alternations, upheld until today. Stress will be laid on the interplay between the semiotic and purely pragmatic uses of the city, and the creation of the city space, just as well as broader cultural spaces, by techniques of placement of the city in different modelling systems and discourses.

TRAJEKTOORID ÜHISKONDLIKUS LINNARUUMIS

Rein Raud

Ettekandes esitatakse ühiskondliku ruumi mudel, mis sünteesib Lundi koolkonna ajageograafide (Hägerstrand ja tema õpilased) lähenemist, Henri Lefebvre'i teooriaid ühiskondlikust ruumist ning bourdieulikku kultuurisotsioloogiat. Keskseks kerkib esile "trajektoori" mõiste - teekonnad, mida inimesed vältimatult läbivad oma igapäevastel käikudel läbi linnaruumi, aga ka teekonnad, mis viivad läbi nende elusid siduvast võimaluste ja valikute tihnikust. Nähes ühiskondlikku linnaruumi võimalike trajektooride (mõlemas tähenduses) võrgustikuna, oleme võimelised kirjeldama ruumiliste piirangute rolli ühiskondliku energia jagunemises ning selle kontsentreerituses läbipääsu sõlmpunktidesse, mis küllalt sageli jäävad samadesse asukohtadesse vaatamata sellele, mis just neis parasjagu sisaldub. Tempel linna keskväljakul võidakse asendada kiriku või paleega, sellest hoolimata paelub ja mõjutab ta inimesi samamoodi. Kui ta lakkab seda tegemast, ei ole väljak enam keskne. Seetõttu tuleb linna sotsiokultuuriline struktuur esile nimelt näiliselt kaootiliste liikumiste kaudu ning pinnaalused mustrid võivad püsida üle pikkade muutuste perioodide.

Rein Raud

The paper will present a model of social space that synthesises the approaches of the Lund school time geographers (Hägerstrand and his followers), Henri Lefebvre's theories of social space and Bourdieuvian sociology of culture. The central notion that emerges is that of "trajectory" - the routes that people inevitably follow in their daily movements through urban space as well as the routes they take through the thicket of options and choices that engages their life. By seeing urban social space as a web of possible trajectories (in both senses) we are able to describe the role of spatial constraints in the distribution of social energy and its concentration into nodal points of passage that quite frequently remain in the same places regardless of what exactly is located in them. A temple in the central square of a city may be replaced by a church or by a palace, nonetheless it attracts and affects people in similar ways; if it stops doing that, the square will no longer be central. Thus the sociocultural structure of a city only emerges from the seemingly chaotic movements within it and underlying patterns may well persist over long periods of change.

Ettekanne on seotud minu samanimelise raamatuga "Vahepealne koht: kunst, arhitektuur ja kriitilised teooriad", mis on ilmumas Reaktion Pressi kirjastuselt. See tekst vaatab kunsti kui kriitilist ruumilist praktikat: käsitleb galeriisid, mis kureerivad väljaspool oma ruume toimuvaid näitusi, kohaspetsiifiliste teoste loojaid ja sekkumisi avalikesse ruumidesse, näiteks muuseumidesse. Väidan, et väljaspool galeriisid töötavate kunstnike poolt kasutatavad strateegiad on üks kontseptuaalse ja kriitilise praktika vorme, mis võiks toimida ka arhitektuuris. Eriti huvitab mind kriitiku kui aktiivselt interdistsiplinaarses praktikas osaleja roll – seoste tekitamine kriitilise teooria ja loova praktika vahel. Minu jaoks sisaldab see uurimistöö ka uut kirjutamise vormi, mis liigub kriitilise ja loova vahel ning uurib *CEvoice*'i, autobiograafia, narratiivi ja jutustamise mõisteid. Kirjutamine on ruumide loomine dialoogi tarbeks – ning sellisena paigastatus praktika.

My talk will relate to a book I am currently completing called *A Place Between: Art, Architecture and Critical Theories*, for the Reaktion Press. This text looks at art as a critical spatial practice: at galleries who curate off-site programmes, at the organisers of site-specific work, and at interventions into public buildings such as museums. The text suggests that the strategies adopted by artists who work outside galleries offers a mode of conceptual and critical practice that could operate in architecture. I am particularly keen to examine the role of the critic as an active participant in interdisciplinary practice - in making relationships between critical theory and creative practice. For me, this investigation involves a new form of writing, one that moves between the critical and the creative, and explores notions of 'voice', autobiography, narrative and story-telling. Writing is the making of spaces for dialogue - as such it is a situated practice.

Uue sajandi kultuurifilosoofia üks uurimisobjekte on sildade loomise idee. Linnade tähendus ja roll, mille keskmes on sageli linnaruumi ja valitud arhitektuuriteoste semiootilised ja tekstuaalsed representatsioonid, nurjavad sageli tänapäevased filosoofilised tõlgendused, sest filosoofia ja linn on vanad liitlased. Püüan näidata, et väide, nagu kujutaksid linnad endast ruumide ja kohtade vahel ühendusi loovaid eksperimentaalseid maastikke, erineb vaid vähesel määral – kui sedagi – üldfilosoofilisest utoopia-düstopia pinnal toimivast mõtteviisist. Leian, et utoopiat ja düstopiat puudutavate filosoofiliste väidete abil on võimalik valgustada mõningaid probleeme seoses sildade loomise kui linliku perversiooni ja/või immersiooniga. Kokkuvõttes väidan, et idees linnadest kui multidimensionaalsetest hüpertekstidest on nähtav maailm sulanud kokku ekraaniga. Ettekanne algab ja lõpeb pildireaga tõelistest ja virtuaalsetest sildadest.

In looking at the cultural philosophy in the new century, one of the topics to be explored is the idea of bridging. The meaning and role of cities, which typically centre on semiotic and textual representations of urban space and selected works of architecture, continue to baffle the present-day philosophical interpretation because there is an old allegiance between philosophy and cities. In considering some of the aspects of the claim for cities as experimental landscapes bridging spaces and places, I will argue that such claims differ little if at all from the general philosophical claims for utopian and dystopian thinking. I will further maintain that looking at the philosophical claims for utopian and dystopian thinking can cast light on some of the complications besetting the problem of bridging as an urban perversion and/or urban immersion. I will finally suggest the interest in the conception of cities as multidimensional hypertexts in case when the visible world has merged with the screen. The paper begins and ends with selected pictures of real and virtual bridges.

Suveräänsuse territooriumi ja terrori vahel toimub salajane kokkumäng – selle tegid selgeks Robespierre ja Saint Just Prantsuse revolutsiooni jakobiinide valitsuse päevil: kodanikud olid need, kellele said osaks vabariigi ning selle seaduste vored ja poolehoid – ülejäänuid peeti vaenlasteks, kel puudusid kodanikuõigused ning keda jälitas ideoloogilise terrori laine. Enne revolutsiooni oli suverääniteet isiklik, transtsendentaalne (religioosne) suhe iga üksikisiku ja kuninga kui jumala kaudse esindaja vahel; moodne suverääniteet muutus kodakondsuse suhteks immanentseks – rahvas oli ühendatud vabariigis valitseva doktriini abil. Avalik sfäär neelas isikliku – kodanikel pidi olema isikut tõendav dokument, lapsed kuulusid alates kuuendast eluaastast riigile (haridussüsteemi kaudu), kõigil majadel pidi olema elanike nimekiri, kõik kodanikud pidid oma sõpradest Mõistuse Templis avalikult teada andma. Ka territoorium korraldati uue suveräänsuse vormi peegeldamiseks ümber – alates revolutsiooniaegsest haldusreformist, mis muutis Prantsusmaa matemaatiliseks departemangude, kantonite ja omavalitsuste võrgustikuks, tehes avaliku järelevalve ning kohtumõistmise kergemaks, kuni parun Haussmanni sajandi keskel loodud uue geomeetrilise Pariisini. Kõigile moodsatele linnaplaneerimisutoopiatele on iseloomulik soov kontrollida ja ratsionaliseerida territooriumi geomeetria abil ning seeläbi kehtstada kord seal elava rahva seas.

Selliseid vana ja uue võimu vormideks jagunemise järgi kannavad paljud Euroopa linnad (Budapest, Ljubljana, Zagreb, Bukarest). Linna vanem osa koosneb kitsastest, vildakatest tänavatest, mis looklevad ühes orgaaniliste pinnavormide ja looduslike geograafiliste piiridega (jões, küngad, metsad), uuslinn aga laiadest sirgetest bulvaritest, mis vastavad ideele rahvast kui avalikust, ühes taktis töötavast masinast ning iseloomustavad soovi luua lühim tee ühest punktist teise, et nii inimesed kui kaubad saaksid liikuda suurema kiirusega. Enamasti tekkis uuslinn veel asustamata aladele, vanalinna kõrvale. Erandina ehitati uus, küllalt hilja valminud Bukarest mitte vanalinna kõrvale, vaid selle varemetele. Pärast 1977. a. maavärinat hävitas Ceausescu täielikult rea vanu kvartaleid (lammutati umbes viiendik vanalinnast, 7000 maja, kirikut, kloostrit, sünagoogi ja haiglat), et teha ruumi Pentagoni järel suuruselt (pindalalt) teisele hoonele maailmas: Casa Poporului, Rahva Maja. Vana tänavavõrgustik lõhuti, kõik suuremad teed suunati Casa Poporulule. See muutus kaardistas efektiivselt üle linnakeskuse geograafia, koondades kõik ühele suveräänsuse sümbolile ning selle tuiksoontele – loodi suured väljakud demonstratsioonideks ja miitinguteks ning laiad alleed marssimiseks. Kuigi hiljem on tehtud mitmeid ettepanekuid ehitise vormi ja funktsiooni muutmiseks (sealhulgas ettepanekuid hoone üldse lammutada ning midagi muud asemele ehitada), on Casa säilinud endisel kujul ning on praeguse parlamendi kooskäimise kohaks.

Uue moodsa poliitilise teooria järgi on modernne suveräänsus ühes oma sõltuvusega piiridest, territorialisatsioonist ning inim- ja kaubavoogude kontrollimisest surnud ning selle koha on võtnud uus deterritorialiseerunud võimuvorm. See teooria põhineb ideel, et globaliseerumise deterritorialiseerivale jõule ei tuleks vastu seista primitiivsemate territoriaalse piiritletuse vormide (lokalismid) juurde taandudes, vaid deterritorialiseerumist tuleks veelgi soodustada, kuni kõikide piiride kaotamiseni. Selle tarkuse järgi panevad uued nomaadlikud migrandid (põgenikemass, illegaalne tööjõud, dokumentideta inimesed, kellest on hiljuti ka uudistes juttu olnud) piiride re iimi proovile, väljendades nii oma vaba

ringluse ihalust. Teooria peamine probleem seisneb selles, et segi aetakse migrant ja nomaad. Migrant ei võitle piiridega, vaid tunnustab vaikimisi nende olemasolu, jättes maha ühe riigi/piirid ning otsides tööd ja kodakondsust arenenuma riigi piires. Ka migrantide kvartalid, linnamaastiku äärealadel paiknevad "teise" konglomeraadid eeldavad piiride mõiste kasutamist (piir linna keskuse ja perifeeria vahel, erinevate rahvuste kultuuride vahel); migrantide linnaosad on eraldustsoonid, milles säilivad mahajäänud kodumaa identiteet ja elustiil. Seevastu nomaad ei liigu punktist punkti, vaid nende vahel, mitte kaardistataval maa-alal, mis sõltub piiridest ja eraldusjoontest, vaid tähistamata ruumis. Nomaad kogeb nii aega kui ruumi teisiti (ruumi jätkuvana, mitte arvestuslike piiride või kiirustamissunni kohaselt jaotununa – kellaajad võeti kasutusele kaupade liikumiskiiruse mõõtmiseks ning kasumivoogude suurendamiseks). Kui jätta kõrvale fantaasia, et nomaadid eksisteerivad kusagil väljaspool kaasaegset "tsivilisatsiooni", võiks hoopis küsida: mida kujutab endast linlik nomadism – või nomaadlik urbanism – konkreetsetes praktikates? Nomadism ei lepi lokaalse nähtuse staatusega, mis piirdub mõne linnaperifeeriaga. See tähendab kogu linnaruumi – alleede, bulvarite, ehitiste, transpordivahendite – asustamist, kuid mitte nende kohtade normaalset, rutiinset funktsiooni järgides. Ettekanne lõpeb näidetega harjumuspärasest linnakogemusest ja -ruumi transformeerivatest projektidest, lõpetades ettepanekuga, mis tehti läinud aastal Bukaresti Rahva Maja ümberehitamiseks.

There is a secret collusion between territory and the terror of sovereignty – Robespierre and Saint Just made this clear during the Jacobin phase of the French Revolution: citizens were those who possessed virtue or love of the republic and its laws – and the rest were considered enemies, deprived of civil rights, and subjected to a wave of ideological terror. Before the revolution, sovereignty was a private, transcendental (religious) relation between each person to the king as an indirect representative of god; modern sovereignty became an immanent relation of citizenship – a people bound together by the ruling doctrine of the republic. The sphere of the private disappeared into the public – citizens carried identity cards, children belonged to the state after age 6 (by education), each house had to have a listing of its inhabitants, each citizen was asked to publicly declare his friends in the Temple of Reason. And territory was remade to reflect this new form of sovereignty – from the redivision of France during the revolution into a mathematical grid of departments, cantons, and municipalities to make public surveillance and adjudication of law easier, to Baron Haussman’s mid-century redesign of the new geometrical Paris. What all modern utopias of urban planning have in common is that they strive to control and rationalize territory through geometry and thereby impose order upon its population.

Many European cities bear the mark of this division between old and new forms of power (Budapest, Ljubljana, Zagreb, Bucharest). The old part of the city is made up of meandering neighborhoods, narrow, winding, crooked streets that grow along organic forms and natural geographical limits (rivers, hills, forests), and the modern part of the city is composed of large straight boulevards which corresponds to the disciplining of the social body into a machine that could come together in public and act in unison, as well as to the desire to create the shortest distance between points so that both people and commodities could move with greater speed. In most places the new city developed in zones still uninhabited, growing alongside the old city. By contrast, the new Bucharest which was born quite late, was made not alongside, but built on the ruins of the old. After the earthquake of 1977, Ceausescu completely destroyed several old neighborhoods (7000 houses, churches, monasteries, synagogues and a hospital were demolished, about a fifth of the center) to make the second largest building (in terms of surface) after the Pentagon: Casa Poporului, the House of the People. New streets were formed, old ones redrawn, so that all major routes now lead to Casa Poporului. The transformation effectively remapped the geography of the city center to converge on one symbol of sovereign power and its arteries – open spaces for manifestations and mass gatherings, large boulevards for marching. Although there have been several proposals to transform the building’s form and function (including proposals to demolish it and build something else), today it looks the same and houses the current parliament.

The new fashionable political theory is that modern sovereignty and its dependence on borders, territorialization, and control of flows of people and goods is dead – and that a deterritorialized form of power has taken its place. The idea behind this theory is that resistance to the deterritorializing force of globalization should not oppose it by retreating to more primitive forms of territorial boundaries (localisms), but should push deterritorialization even further by eliminating all boundaries. According to this wisdom the new nomadic migrants (the mass of refugees, illegal workers, sans papiers that

have made the recent news) are all challenging the regime of borders by expressing a desire for free circulation. The problem with this theory is that it confuses the migrant and the nomad. The migrant does not challenge borders, but tacitly affirms them when leaving behind one country/border and seeks employment and citizenship in a more developed country/border. Migrant cultures, which exist as pockets of 'otherness' on the margins of the urban landscape also presuppose borders (the borders between the center and periphery of cities, between the culture of one nation and another); migrant neighborhoods are zones of separation that affirm the identity and lifestyles of the countries they've left behind. The nomad, on the other hand, does not move from point to point but in between, not across a mappable territory which depends on boundaries and separation, but through space which is not marked. Nomadism experiences both time and space differently (space as continuous, not territorialized by the calculation of borders or the demand of speed – the time of clocks was invented to measure the speed of commodities from one point to another and improve the flow of profit). Leaving aside the fantasy that nomads exist somewhere outside contemporary 'civilization,' the question might instead be: what does urban nomadism - or nomadic urbanism - look like in concrete practices? Nomadism does not accept to be a local phenomenon, enclosed in one or another periphery of the city limits. It means inhabiting all the spaces of the city – alleys, boulevards, buildings, and means of transportation – but not according to their normal function which we have become accustomed to by routine and repetition. The discussion will end with several examples of projects to transform the habitual experience and use of urban space – ending with a proposal that was made last year about the transformation of the House of the People in Bucharest.

Linna imago on kultusliku loomuga ning sõltub erinevatesse massi- ja subkultuuridesse kuuluvatest sotsiaalsetest gruppidest, mille nägemus linna kuvandist võib kattuda, kuid ei pea seda tegema. "Tugeva" imagoga linnade, nagu Frankfurt/Bankfurt (Saksamaa), Rostov/isake-Rostov (Venemaa) jt puhul muutub isegi nende nimekuju. Linna imagol puudub otsene põhjus - selle võib luua arhitektuur, kuulus isik, ajalooline sündmus, tööstus, religioon vms. Igal sotsiaalsel grupil on oma keel, oma arusaam metafooridest ja sümbolitest, mis loovad vähemal või suuremal määral "tugevaid" linnakuvandeid. Ka kunstliku planeeringuga linnade sümbolid inspireerivad inimesi ning tihti juhtub, eriti tsentraliseeritud ideoloogiaga riikides (Nõukogude Liidu mõjusfäär), et sellised sümbolid saavad algsest mõttest sootuks erineva tähenduse. Valgevene pealinna kohta ringleb tänapäevani hulgaliselt arhitektuurseid anekdoote ning eriti kunstiringkondades on see võimas metafooride allikas. Kunstnike jaoks on linnateema ammendamatu huvisfäär. Seejuures on põnev mitte ainult see, kuidas nähakse olemasolevat linnareaalsust, vaid pigem, kuidas luuakse uusi linnakuvandeid.

Obviously, an image, such as the image of the city, has a cult nature and accordingly it embraces different social groups, either sub- or mass-cultures. Cities with "strong" image, such as Frankfurt/Bankfurt (Germany), Rostov/Rostov-papa (Russia) and others may even have had their names idiomatically changed. There is no direct cause for the emergence of the city image - it could be initiated by architecture, a famous person, a historical event, industry, religion etc. Each social group has its own language, or rather, they recognise and use their own metaphors and symbols, creating more or less "strong" city images. Artificial planning of city symbols does not inspire people use them. It may even happen, especially in the countries with centralised ideology (the former Soviet area), that such symbols often acquire other meanings than they were planned to. It still happens in the capital of Belarus, where it produces lots of architectural anecdotes and offers a broad field for metaphorical mutations, especially in the art scene. The theme of the city is of undying interest for artists and art shows, and the most interesting factors seem to be not only how the artists can read the existing city reality, but mostly how they could create a new image.

Üheks peamiseks küsimuseks linnauuringutes on linna arengu ja majandusideoloogia vahetumise omavahelised suhted. Kesk- ja Ida-Euroopas on kommunistliku korra lagunemine ning järgnenud üleminek tsentraalselt plaanimajanduselt turumajandusele toonud kaasa suured muutused. Linnaehituse toimimismehhanismid on muutunud praktiliselt igas aspektis. Sotsialistlik kord põhines riigi initsiatiivil ning riigi tugeval otsesel ja kaudsel järelevalvel, seevastu turumajanduse olukorras mängivad rolli arvukamad ja autonoomsemad tegurid ning initsiatiiv on rohkem eraettevõtluse käes. Ettekandes analüüsin selle murrangulise muutuse tagajärgi Kesk- ja Ida-Euroopa postsotsialistlike linnade maakasutuses, rõhuasetusega Eesti pealinnal Tallinnal. Uurimus keskendub küsimusele, missugune on olnud eraettevõtluse mõju linna ruumilisele struktuurile funktsionaalses ja sotsiaalses mõttes. Eraettevõtluse all mõtlen projekte, mis on algatatud ja läbi viidud kinnisvaraarendajate ja/või – investorige või teiste eraettevõtjate poolt. Tallinna empiirilises analüüsis uurin, kus paiknevad pärast 1995. aastat ehitatud büroohooned, kaubanduskeskused ja uusasumid ning kuidas need on muutnud varasemat "sotsialistlikku" maakasutustraditsiooni.

One of the major questions in the field of urban studies is the relation between urban development and a change from one economic order to another. A major change has taken place in Central and Eastern Europe after the collapse of communism and the subsequent transformation from the centrally organised planned economy to the market economy. Regarding the agents and operational environment of city building, virtually everything has changed. The socialist order was based on state initiative and strong direct and indirect state control, whereas in the market economy there are numerous, more autonomous agents in interplay, and initiative is more on commercial agents.

In this paper I will analyse the outcome of this major transformation in the terms of change in the urban land-use pattern in Central and Eastern European post-socialist cities, with particular reference to Tallinn, the capital of Estonia. The research question of the paper is what has been the impact of private commercial projects on the urban spatial structure in functional and social terms. The private commercial projects are defined as those initiated and conducted by real estate developers and/or investors or other commercial agents. In the empirical case study on Tallinn I shall examine where the commercial office, retail and housing projects built after 1995 are located, and how they have changed the former, "socialist", land-use pattern.

Frederic Jamesoni modernismi-postmodernismi eristamise üheks kandvaks teljeks on modernistliku mõtlemise orienteeritus ajalisele kulule (sh progressiidee ja mälu olulisus) ja postmodernistliku ruumistumine, utopia on nede kahe omaladne üleminekufenomen. Modernism kätkeb endas paratamatult muutumist ja arengut, postmodernismiga ent saabuvat samaaegsuse ihaldus ja toimub nn ruumiline pööre. See esmapilgul ahvatlevalt loogiline konstruktsioon sisaldab aga juba eos vastuoksust - ja utopia kontsepti võib vaadelda selle keskmene. Utopia võib näiliselt olla küll lineaarse arengu sihiks (meenutagem Nikolai Konradi seisukohti), kuid utoopilises ühiskonnas endas on aeg seiskunud, on pigem müütiline, tsükliline.

Kõik utoopilised ühiskonnamudelid on esitatud pigem ruumiliste kui ajalised kirjelduste kaudu. Kuid seda ruumilisust rõhutab selge piiritletus, mille sümboliks eriti klassikaliste utopiate puhul on sageli olnud saar ja linn - toposed, mida juba Platon valis oma ideaalriikide asupaigaks. Mütoloogiliste ja irreaalsete ideaalsootsiumide puhul on piir ületamatu või ületatav vaid üks kord (nt surm teel teispoosusesse). Ratsionaalsete utopiate elanikeks on harilikud surelikud ja eraldav piir pole enam ületamatu. Just piiri ületamise motiivile toetuvad kirjanduslikud utopiad ja düstopiad - potentsiaalsed sündmused vallandab tasakaalu rikkuv, oma loomult sellele ühiskonnale võõras element, katalüsaator (nt saarele või linna saabuv võõras). Utopiline ühiskond, idüll, paradiis on seega seisundid, millele on iseloomulik teatud kvaasistabiilsus, ning ühtlasi selle seisundi potentsiaalne hävimine.

Frederic Jameson relates modernist thinking with changes and development, but postmodernism would bring along the desire for simultaneity and thus, also spatiality. "A certain spatial turn has often seemed to offer one of the more productive ways of distinguishing postmodernism from modernism proper, whose experience of temporality – existential time along with deep memory – it is henceforth conventional to see as a dominant of the high modern." (Jameson "Postmodernism, or the Cultural Logic of Late Capitalism" 1991: 154.) But this at the first sight appealingly logical construction contains an inherent controversy – and the concept of utopia can be considered as its central point. Seemingly, utopia can be the target of linear development (if we recall the views of Nikolai Konrad), but time has stopped in the utopian society, it is rather mythical or cyclic. All models of utopian society have been presented rather through spatial than temporal descriptions. But such spatiality is stressed by clearly sated boundaries, the symbol of which has often been an island and a city – the *topoi*, which already Plato had chosen for locating his ideal states. In case of mythological and unreal ideal societies, such boundaries cannot be crossed, or they can be crossed only once (e.g. death as the road to the ulterior). Rational utopias are inhabited by common mortals, and the boundary can now be crossed. Literary utopias and dystopias are based just on the motif of crossing the boundaries – the potential events are initiated by a catalyst, an element alien to this society, (e.g. a stranger arriving at the city or to an island), that upsets the balance. Consequently, a utopian society, an idyll or a paradise are the conditions characterised by certain quasi-stability, meaning a potential ruining of this condition.

Anneli Saro

Vaatlen oma ettekandes ühelt poolt linnaruumi mõju teatrikogemusele ning teiselt poolt teatri positsiooni linnakeskonnas.

Etenduse kui voogava (*flowing*) kunsti kogemine võib alata juba etenduskohast või selle otsimisest. Teatriskäiguga kaasneb siis uudne linna- ja ruumikogemus. Teatri asukoht ja arhitektuur on üks osa tema imagost, mis mõjutab nii etenduse valiku- kui vastuvõtuprotsessi.

Teatri(maja) kui kultuurimärgi olemasolu, asukoht ja seisukord mängivad olulist rolli linna imagoloogias ja sotsiaalses struktuuris.

Avalikus ruumis, kuid väljaspool teatrimaja toimuvat etendust tajutakse tihti häiriva ja ohtlikuna. Etenduse ruum transformeerib linnaruumi nii füüsiliselt kui vaimselt. Mis juhtub, kui teater tuleb teatri(maja)st välja, seda vaatlen konkreetsete eesti teatri ja tegevuskunsti näidete varal.

Anneli Saro

I will touch upon two issues in my presentation: on the one hand, I shall examine the influence the city space can have on the way theatre is experienced, and on the other hand, the position of theatre in the city environment.

The experience of a performance as flowing art can well begin already with the location of the performance or with the search for it. A visit to the theatre is thus accompanied by a novel experience of the city and space. The location and architecture of the theatre are parts of its image, having its influence on both the choosing of a performance and its reception.

The existence, location and state of the theatre (building) as a cultural sign play an important role in the imagology and social structure of the city.

A performance enacted in a public space, but outside the theatre building, is often felt to be a disturbing and dangerous phenomenon. I shall observe, what will happen when the performance moves out of the theatre building on the basis of concrete examples of Estonian theatre and performing arts.

Mul jätkub ülbust väita, et see, millega tegeleb Metabor, on poliitiline kunst. Selle mõistmiseks, kuidas saab poliitiline olla kunst, mis ütleb põhimõtteliselt jaa kõigele, millel veel nime pole, peab teil olema närvi Deleuze'i ja Guattari "poliitilisele ontoloogia" jaoks. Kui "veel enne igasugust olemist on poliitika", saab mõne-mehe-sub-kultuur deterritorialisatsioonivahendiks, mis loob kihinal ootamatuid subjektivisatsioonivorme. Igaüks on staar, kõik on kõnepuldus ja pidevas saamises, kuid viimane küsimus on ikka: kuidas hankida võimendus, mis joonestaks meile maatriksisse pagemisjooned?

I am arrogant enough to state that Metabor is an event of political art. To understand how can art, which is principally saying "yes!" to everything which does not yet have a name, be political, you should possess a nerve for "political ontology" (Deleuze & Guattari). If "politics precedes all kinds of being", a sub-culture of some persons can be turned into a tool for deterritorialisation, which creates unexpected forms of subjectivisation. Here everybody is a star; everybody is taking a stance in a constant flux of becoming something. But the last question still remains: "How to obtain a PA able to draw the lines of flight into the matrix we live in?"

Püüan vaadelda visuaalse potentsiaali arhitektuuri loomise vaatepunktist. Me saame töötada sellega, mida näeme. Teisisõnu, arhitektuurilistes praktikates saab kasutada mistahes infot, mida on võimalik visualiseerida. Thessaloniki linnaplaneerimiskonkursile 1997. aastal tehtud töö põhjal arendan alternatiivsete kaardistamispraktikate teemat, mille potentsiaali on võimalik teatud määral avada Narva linna jaoks 2001. aastal loodud projekti abil. Rõhuga uute operatsioonaalsete ruumide loomisel peatun ühe Pärnu raamatukogu, tuleviku-Taani piirkonnakeskuste ning ühe Tallinna elurajooni projekte organiseerivateel põhimõtetel. Seeläbi tahan näidata kaardistamise potentsiaali ja kasutusvõimalusi kavandamisprotsessis.

I will try to look at the potential of the visual from the point of making architecture. We can work with what we see. In other words, whatever data we can visualise, we can also include in our architectural practice. On the basis of a work done for the urban planning competition in Thessaloniki in 1997, I will elaborate on the notion of alternative ways of mapping, the potential of which will to some extent be revealed with the project made for the city of Narva in 2001. With the stress on producing new operational spaces I will elaborate on the organisational principles of the projects for a library in Pärnu, Community Centres for the future in Denmark, and a residence area in Tallinn. In other words, it serves to outline the use and the potential of mapping in the design process.

Peeter Torop

1. Ühe linna koha kultuuriruumis võib ära määrata mitu erinevat parameetrit. Kõige loomulikumateks parameetriteks on linna staatus teiste linnade seas, linna ja tema looduskeskkonna seos ning mütologeemsus ehk võime genereerida erinevaid mütoloogilisi süsteeme.
2. Vene historiosooftas on Peterburi linnal eriline koht. Kõigepealt on ta Venemaa teine pealinn Moskva järel. Kui Moskva esindab rahvuslikku, traditsioonilist Venemaad, siis Peterburi on Euroopa, ametnike ja intelligentsi linn, mis nii tervikuna kui ositi imiteerib Euroopa linnu (alates Veneetsiast).
3. Teiseks on Peterburi mingis mõttes ajaloota linn, sest ta on loodud poliitilistel eesmärkidel (aken Euroopasse), sobimatusse paika (sohu) ja kindla plaani järgi (uus pealinn). Seega puudub tema kujunemises loomulik ajalooline järkjärgulisus.
4. Kolmandaks on Peterburi erkordselt mütologeemne linn. Selle mütologeemsuse ajalooliseks tähistajaks on mõiste *Peterburi tekst*. See on Peeter I järgse vene kultuuri üks arenguliine, mis kujundab mitme sajandi vältel Peterburi eksisteerimist vene kultuuris fantasmagoorilisena, loodusega lõputult võitlevana ning eshatoloogilise mütoloogia generaatorina.
5. Osaks Peterburi tekstist vene kultuuris on F. Dostojevski looming. Dostojevski oli esimesi neomütoloogilise romaani esindajaid, kes nägi ajalugu eelkõige nimede vaheldumise, paikade muutumise ning piiratud hulga korduvate protsessidena. Seega on tema romaanides toimuv põhimõtteliselt juba palju kordi erinevate inimestega ja erinevates paikades toimunud. Aegruumiline lokaalsus on vaid aktualiseeritud universaalsus.
6. On teada, et Peterburi kujutamine Dostojevski romaanis "Kuritöö ja karistus" on topograafiliselt täpne. Kuigi suur osa tänavate ja sildade nimetusi on vaid kombinatsioonid nende esimesest ja viimasest tähest, on need paigad äratuntavad. Tegelikkuusele vastavad vahemaad ja rakursid. Romaanis on selgelt eristatavad topograafiline ehk loo kulgemise aegruum, psühholoogiline aegruum ehk aja ja ruumi individuaalsete tajumiste summa ning metafüüsiline aegruum ehk kirjaniku taotlus tuua konkreetse aja ja ruumi kujutamisse ajalugu, müüte, kirjandusteoseid neomütoloogilise poeetika ja kunstilise kontseptsiooni huvides. Selgesti on tajutav ka kirjaniku soov näidata kõrvuti sakraalset ja profaanset ruumi. Orienteerumiseks sakraalse ja profaanse ruumi vahekorades tuleb aru saada kohtade ja paikade kujutamisest ja nn vigadest tegelikkuse kujutamisel. Dostojevski Peterburis leidub **ajalooline paik** hotell "Adrianoopoli" näol. Sellist hotelli ei ole Peterburis olnud, kuid 1829. a. Adrianoopoli rahu on romaani neomütologismi mõistmiseks oluline fakt. Võimalik on ka **ideologiseeritud paik**, näiteks olukorras, kus Dostojevski nimetab üht tavalist trahterit "Kristallpaleeks". Peterburis oli sama nimega hotell ja restoran, kuid kirjaniku jaoks oli oluline 1851. a. Londonis maailmanäituse jaoks valminud hoone ning selle muutumine ideaalseks tulevikumudeliks vene kirjanduses tänu N. Tshernõshevskile, mida ta soovis ironiliselt degradeerida. Võib rääkida ka mitmekordselt **mütologiseeritud paikadest**, mis moodustavad eri

tasandeil erinevaid simultaanseid paiku. Näiteks on ühe tegelase, Svidrigailovi enesetapustseenis tõeline intersemiootiline situatsioon, sest paiga kirjeldus ja nimi viitavad Troojale ning Achilleuse ja Hectori kahevõitlusele. Samal ajal viitab Achilleuse kiivrit kandva mehe keelekasutus Ahasveeruse ja Kristuse kohtumisele Kolgata teel. Paikade muutlikkus näitab, et äratuntavas ja justkui väga täpselt kujutatud kohas on paiku, mis kuuluvad simultaanselt erinevatesse aegadesse, ideoloogiatesse või müütidesse. Paikade liikuvuse aluseks on ruumi intersemiootilisus.

7. Dostojevski romaani eripäraks on homofoonia, polüfoonia ja heterofoonia sidumine üheks jutustamise maailmaks, milles põimuvad kujutatud maailm, tegelaste poolt läbielatud maailm ja kirjaniku poolt kontseptualiseeritud maailm. Teisalt toob kahe mentaalsuse, sakraalse ja profaanse koeksisteerimine jutustamise maailma ambivalentse. Reaalsesse Peterburisse tekib niiviisi kaks erinevat tinglikkust, mis väljenduvad "topograafilistes vigades", ajaloolistes ja mütoloogilistes nimedes, paikade kummastatud kirjeldustes, nimede staatuste muutmises jne. Dostojevski restructureerib Peterburi maailma, loob sinna uusi paiku või laseb olemasolevatel muutuda konkreetsete tegelaste ideoloogiate peegeldajateks. See paikade muutlikkus osutub paljude tegelaste jaoks saatuslikuks. Nii väljendub neomütoloogilise romaani ruumipoetika mitte ainult ruumi spetsiifilises struktureerimises, vaid ka paikade muutlikkuses ajas ja ruumis.

1. Several different parameters can be specified in the cultural space of a city. The most natural among them are the city's status among other cities, the relations between the city and its surrounding natural environment, and its mythologemic properties, or its ability to generate different mythological systems.

2. The city of St. Petersburg occupies a special place in Russian historiography. First, it is the second capital of Russia, after Moscow. While Moscow represents the traditional, national Russia, St. Petersburg is the city of Europe, the officials and the intelligentsia, imitating European cities (starting from Venice) in its entirety as well as in its parts.

3. Second, in some sense, St. Petersburg is a city without history, since it has been founded on political purpose (a window to Europe) on an unsuitable location (a mire) according a certain plan (a new capital). Thus its development lacks natural historical continuity.

4. Third, St. Petersburg is an extraordinarily mythologemic city. The historical signifier of its mythologemity is the notion of the text of St. Petersburg. This is one line in the development of the post-Peter I Russian culture, which, during several centuries, has shaped the existence of St. Petersburg in Russian culture as a phantasmagoric generator of eschatological mythology, endlessly fighting the natural forces.

5. A part of the text of St. Petersburg has been made up of the work of F. Dostoevsky. Dostoevsky was one of the first representatives of neomythological novel, who saw history foremost as the variation of names, the changing of places and a limited number of repetitive processes. Consequently, all events described in his novels have, essentially, already many times occurred with different people and in different places. The spatial-temporal locality is only a universality made actual.

6. It is known that St. Petersburg has been topographically correctly represented in Dostoevsky's *Crime and Punishment*. Although most of the street and bridge names are only given as the combinations of the first and the last letter, the places are recognisable. The distances and perspectives described are factual. The author has clearly distinguished between the topographical space-time or the space-time of the plot, the psychological space-time or the sum of individual cognition of time and space, and the metaphysical space-time or the author's aspiration to bring history, myths, and literary works into the representation of concrete time and space for the purpose of neomythological poetics and artistic conception. The author's wish to represent the sacred and profane spaces side by side is clearly expressed. To navigate among the relations between the sacred and profane spaces one has to discern the representation of places and locations and to recognise the so-called mistakes in depicting the reality. There is a **historical location** in the form of hotel "Adrianople". There has never been such a hotel in St. Petersburg, but the Peace Treaty of Adrianople of 1829 is an important fact in conceiving the neomythologism of the novel. An

ideologised location is also possible, for instance, in a situation where Dostoevsky calls a simple inn "Crystal Palace". There was a hotel and restaurant of the same name in St. Petersburg, but for the writer, the building erected for the World Fair in London in 1851 held more importance. For him, an important feature was the ironic degradation of this building and the fact that thanks to N. Chernyshevsky it had become an ideal model for the future in Russian literature. We could talk about locations that had been mythologised several times, which form different simultaneous locations at different levels. For instance, a real intersemiotic situation can be found in the suicide scene of Svidrigailof – one of the characters of the novel – since the description and the name of the location refer to Troy and to the duel between Achilles and Hector. At the same time, the language of the man wearing Achilles's helmet refers to the meeting of Ahasuerus and Christ on the road to Golgotha. The changeability of locations shows that in a seemingly recognisable and very precisely depicted place there can be found locations, which simultaneously belong to different eras, ideologies or myths. The movability of locations is based on the intersemioticity of the space.

7. The characteristic feature of Dostoevsky's novel is the weaving of homophony, polyphony and heterophony into one and the same world of narration, where the represented world, the world experienced by the characters and the world conceptualised by the author interrelate. On the other hand, the coexistence of two mentalities, the sacred and the profane, brings ambivalence into this world of narration. Two different conditionalities appear in the real St. Petersburg expressed by "topographical mistakes", by historical and mythological names, by surprisingly shifted descriptions of locations, by the changing of the status of the names, etc. Dostoevsky restructures the world of St. Petersburg, creates new places within it or lets the existing ones reflect the ideologies of the concrete characters. Such changeability of locations proves to be fatal for many of the characters. In such a way the poetics of the space of the neomythological novel finds expression not only in the specific structuring of space but also in the changeability of locations in time and space.

Kadri Tüür

Tõnu Önnepalu on Euroopas üks tuntumaid tänapäeva eesti kirjanikke. Tema esikromaan *Piiririik* (1993) võeti huviga vastu ka Lääne-Euroopas. Samuti on tema hilisemad romaanid, *Hind* (1995) ja *Printsess* (1997) tõlgitud mitmetesse võõrkeeltesse. Romaanide peategelasteks on postsotsialistlikud noored, kes otsivad uusi väärtusi vabast maailmast, kuid neid iseloomustab ka kriitiline suhe sellesse.

Ettekanne keskendub loodusele ja loodusnähtustele Önnepalu romaanide linnakeskkonnas. Lääne linnade hoolikalt kujundatud ja hooldatud parkide ning aedade kirjeldused vahelduvad mälestuspiltidega tegelaste kodumaa linnadest, mis on läbi põimunud, mõnikord isegi allutatud looduslikele nähtustele (taimestik, veetõus, helid ja lõhnad jms). Eemalolevad vaated vastanduvad ümbritseva keskkonna vahetule kogemisele, puhastatus segule, taltsutatud maastikud korratutele.

Lääne linnade modernsus, mille puhul loodus on suletud parkidesse/aedadesse ning seal kontrolli all hoitud, annab tulemuseks *eraldatuse maastikud*, seda nii otseses kui metafoorses tähenduses. *Pool-looduslikud linnad*, milles loodus on metsik, kodustamata, isegi sissetungiv, on enamasti kui pelgalt vaateareenid, kus vaataja (= inimene) ning vaadatav (= maastik, dekoratsioon) ei satu mingisugusessegi interaktsiooni. Neis linnades aktualiseerub sügavuse mõõde; inimese ja keskkonna vastastikused reageeringud ja suhtlemine on vältimatud. Kehaliselt kogetud keskkond poollooduslikus linnas ei ole alati tingimata positiivse tähendusega, kuid see on selgelt kvalitatiivselt erinev looduskogemusest modernsetes linnades.

Neid kaht erinevat tüüpi loodust, mis esinevad Önnepalu romaanide linnakirjeldustes, analüüsitakse ettekandes fenomenoloogilisest maateadusest lähtuvate teooriate abil (Tuan, Relph).

Kadri Tüür

Tõnu Õnnepalu is one of the best-known contemporary Estonian authors in Europe. His debut novel, *Piiririik* (*Border State*, 1993) was received with interest in Western Europe. Also his later novels, *Hind* (*Price*, 1995) and *Printsess* (*Princess*, 1997) have been translated into a number of foreign languages. The novels' protagonists are young Post-Socialist people, searching for new values in the free world, but they are also characterised by a critical attitude towards it.

In the presentation, the focus is on nature and natural phenomena in the urban settings of Õnnepalu's novels. Õnnepalu's depiction of the carefully arranged and managed parks and gardens of the Western cities alters with the reminiscences of urban areas of his characters' homeland that are intertwined with, and sometimes even dominated by natural phenomena (vegetation, tide, sounds and smells, etc.). Distant views are contrasted with immediate experiences of the surrounding environment, purity with mixture, tamed landscapes with disorderly ones.

The modernity of Western cities where nature is enclosed into parks/gardens and kept under control results in *landscapes of separation*, in the direct meaning as well as in a metaphorical sense. The *semi-natural cities* where nature is wild, untamed, even intrusive, are more than merely visual arena where the looker (= human) and the looked at (= landscape, decoration) do not become engaged in any kind of interaction. Instead, here the dimension of depth is actualised, the mutual reaction and interaction is unavoidable. The bodily experienced environment in a semi-natural city does not necessarily convey positive meaning, but it is clearly qualitatively different from the experience of nature in the 'modern' cities.

The two different types of nature that appear in the urban settings of Õnnepalu's novels are analysed in the presentation with the help of theories stemming from the phenomenological approach in geography (Tuan, Relph).

Ettekanne käsitleb asjade ja inimeste vahelisi suhteid disaini vaatepunktist urbanistlikus kontekstis. Alustuseks on oluline öelda paar sõna disaini kohta. Disaini võib vaadelda kui ideedele konkreetse vormi andmist. Selles protsessis võib osaleda palju inimesi. Disainimine on muutunud pelgalt artefakti kujundamisest tunduvalt laiemahaardeliseks planeerimisprotsessiks. Varem keskenduti üksnes turule jõudvale lõpp-produktile. Nimetatud muutus võimaldab aga hoopis uut vaadet inimeste ja disainitoodete vahelistele suhetele.

Tihti vaadeldakse seda suhet üksnes inimtoimimise aspektist ning esemeid võetakse pelgalt kui inimtegevuse passiivseid tulemeid, funktsionaalseid tööriistu. Ettekande eesmärk on vaadelda asjadele aktiivsema rolli andmist, millest meie loodud tootekeskonnale võiks kasu olla. Niisuguses suhtes võivad asjad osaleda mitmel tasandil; sellest suhtest on võimalik mõelda kui interaktiivsest ja asjadest kui "kaaslastest".

Interjööri ja mööbel võivad tunduda igavatena, praktiliselt elututena, kuid neis võib tunnetada ootuse atmosfääri. Esemed ja nende kompositsioon võimaldavad kergesti ette kujutada asendeid ja liikumisi isegi siis, kui ruumis parasjagu kedagi ei viibi. Disaini vaatepunktist on oluline küsimus, milline on interaktsioonilaadne suhe praktikas, kui asju tegelikult kasutatakse. Lisaks võib esemeid vaadelda ka üksteisega suhtlevatena. Käsitluse selgitamiseks kasutatakse näidet ooteruumist urbanistlikus keskkonnas.

This paper looks at the relationship between persons and things especially from the design's point of view and illustrates the approach with an example in urban context. To begin with, it is important to say a few words about the concept of design. Design activity can be conceived as ideas put in concrete form. Many persons can participate in this formation process. Broadening the scope from designing the artefact to continue the whole planning process creates a shift in design. Earlier, focus was on the end product on the market. The shift opens up a different view on the relationship between the persons and the designed objects.

Often the relation is considered one-sided from the human operative viewpoint and the things are conceived as mere passive results of human action, as functional tools. The aim of my paper is to discuss a more active role given to things, which our product environment could benefit from. Things can be seen as participating in the relation on many levels. It is possible to think of the relationship as interactive and products can be conceived as "companions".

An interior and its furniture may seem dull, having little life, but one can sense an atmosphere of waiting. The equipment and composition of the equipment afford positions and movements easily imaginable even without any actual persons being in the room at the moment. From a design's point of view the important question is, what the relationship as interaction is like in use, when things are actually used. In addition, products can be seen as interacting with each other. The paper highlights these aspects with the help of an example of the waiting room in urban context.

1960.–1970. aastatel ehitatud Mustamäe linnaosa Tallinnas võib nimetada modernistlikuks projektiks. Ühiskondlikus plaanis saatsid Mustamäe ehitamist 1960. aastate keskpaigas sellised kriteeriumid nagu positiivne ellusuhtumine, tulevikkusuunatus, elamistingimuste parandamine ja teatud mõttes ka inimestesse usu sisendamine elu võimalikusest nõukogude tingimustes. (Samas muidugi ei tohiks unustada ka Mustamäe ehitamise üht põhjust – võõrtööjõu importimine.) Edasipüüdlikkust ja positiivsust rõhutasid ka mitmed Mustamäele lisanduvad atribuudid, nagu näiteks kosmoselendu kujutavad seinapannood Akadeemia teel või siis populaarne laul "Mustamäe valss".

Kirjanduses paraku selline modernistlik positiivsus ja tulevikkusuunatus otsest väljendust ei leidnud. 1960. aastail modernistidena alustanud Arvo Valton ja Mati Unt oma Mustamäe-teemalistes lugudes ("Mustamäe armastus", "Sügisball") rõhuvad hoopis Mustamäe postmodernistlikele dimensioonidele: pindsusele, sügavusmõõtme puudumisele, veidrale irratsionaalsele ümbrusele.

21. sajandi alguseks on Mustamäe kui elukeskkond kaotanud ka tegelikkuses oma modernistliku paatose; kunagine tulevikkusuunatus on hajunud, majad lagunevad ja ümbrus getostub. Mustamäed kui elurajooni võib vaadelda pigem kui hiiglaslikku postmodernistlikku baudrillard'likku simulaakrumit. Kummalisel kombel pole need Mustamäe metamorfoosid praeguses eesti kirjanduses erilist tähelepanu pälvinud, kaasaegsed autorid suhtuvad Mustmääesse pigem neutraalse ükskõiksusega. Paradoksaalne on, et oma modernistlikul perioodil andis Mustamäe inspiratsiooni postmodernistlike kirjandusteoste sünniks, postmodernistliku nähtusena saadab Mustmäed vaid vaikus.

The Mustamäe suburb in Tallinn, built in the 1960s-1970s, can be considered as a modern project. The construction of Mustamäe during the mid-1960s was accompanied by such social criteria as positive attitude towards life, orientation to the future, improvement of living conditions, and to a certain extent, instilling a belief of the possibility of life under Soviet conditions in people. (At the same time we should not forget the one reason why Mustamäe was erected – the import of non-native labour.) Good ambitions and the positive way of thinking were also stressed by several attributes to Mustamäe, such as mural paintings depicting space flights on Ehitajate Road as well as a popular tune "The Waltz of Mustamäe".

Such modern positivity and orientation to the future in relation with Mustamäe did not find a direct expression in Estonian literature. Arvo Valton and Mati Unt started as typical modernist writers in the 1960s, but in their stories about Mustamäe (e.g. "The Love in Mustamäe", "The Autumn Ball") they emphasise the postmodern dimensions of the place: postmodern shallowness, surface-life, strange irrational environment.

At the beginning of the 21st century, Mustamäe as a living environment has lost its modern pathos also in reality; the former orientation to the future has vanished, the houses are decaying and the environment is more and more resembling a ghetto. Mustamäe as a suburb can be considered as a huge postmodern simulacrum in the sense of Baudrillard. It is strange, but this metamorphosis of Mustamäe has found no notice in the contemporary Estonian literature; the contemporary authors regard Mustamäe rather with a neutral indifference. It's a paradox – during its modern period Mustamäe inspired the birth of postmodernist works of literature; as a postmodernist phenomenon, Mustamäe is accompanied only by silence.

Natalia Zlydneva

Ettekanne käsitleb "linnalõbude" ideed nii keelelise iseärasusena kui modernistlikust linnamentaliteedist tärganud tsivilisatsiooni omadusena. Vaatlen linnalõbu kui verbaalsetele koodidele vastavat modernse visuaalse taju elementi. Mõttekäigu selgitamiseks käsitlen seda probleemi universaalsete kultuuriliste vastandpaaride kontekstis ja 20. sajandi kunstiajaloo kaudu.

Nähtuse kirjeldamiseks ei piisa linnaarhitektuuri tavapäraest kontseptsioonidest, mistõttu arutlusse tuleb kaasata hulk linnasemiootilisi teemasid. Linnalõbude mõiste määratleb eeldatavasti moodsa linna mitmepalgeline olemus, kus põrkuvad oma ja võõras, sisemine ja väline, osad ja tervik, dūnaamiline ja staatiline. Linnalõbude kontseptsioonis põimuvad linna ja inimkeha problemaatika. Ülalnimetatud vastandpaare eraldavate piiride kadumise tõttu muutus linn kollektiivsest organismist 20. sajandi suurlinna (megalopolise) näol omamoodi ekstaatiliselt kehamiks. Moodsat linna kui visuaalset objekti mõjutab linna-etenduses aktiivselt või passiivselt osaleva linnaelaniku kehalisus.

Linnalõbude mõistes on omavahel tihedalt seotud sellised põhjapanevad kontseptsioonid nagu Urbs ja Logos. Mängulises linnalõbus ühinevad iroonia ja absurd. See toob esile verbaalsele tähistusele omaseid retoorilisi figuure, linnalõbu probleemistiku kaudu ilmneb kaasaegse visuaalse kultuuri otsene sõltuvus kultuuri verbaalsest traditsioonist.

Iseäranis tüüpilisena avaldub linnalõbude idee Ameerika vaimulaadis. Kohalike, ameerika inglise keelt emakeelena (sh "kultuurikeelena") kõnelejate meelest on New York linnalõbude linn, vastandina Washingtonile, kus need üldiselt puuduvad. Vene keeles puudub vaste linnalõbude mõistele, samuti saaks seda vaevalt kasutada modernse Vene linnaarhitektuuri või üldisemalt vene kultuuris sisalduva nn Moskva-Peterburi teksti puhul. Omamoodi urbanistliku tajumisviisina võib linnalõbu elemente Vene linnamentaliteedis alates vene avangardismi aegadest siiski leida. Nende tajumine avaldub näiteks Malevitshi kubofuturistlikku perioodi kuuluvas teoses "Inglane Moskvast" (1913–1914). See peegeldab suurepäraselt tervet hulka linlik-kehalisi tähenduskihte, mis on omavahel läbi põimunud ning kannavad erilist avangardistlikku absurditunnetust.

Natalia Zlydneva

The presentation deals with the issue of 'urban fun' both as a feature of language and civilisation arising from modern urban mentality. The subject is urban fun as an element of modern visual perception in its correspondence to verbal codes. In order to be clarified, the issue is discussed in the context of universal cultural counterpositions and is considered through the experience of the 20th century art history.

For describing this issue, a set of common concepts of city architecture is not sufficient, so a wide spectrum of urban semiotic issues should be involved into discussion. The issue of urban fun is presumably defined by a diversity of modern city where own/alien, outer/inner, whole/participated, dynamic/static come into collision. In urban fun the issue of city is interlaced with the issue of human body. A town as a collective body was transformed in the 20th century city (megalopolis) into a sort of ecstatic body by means of doing away with a border zone between the parts of the above-mentioned counterpositions. A modern city as a visual object is interfered with a Self-corporeality of a townsman as a sort of active/passive participant in the city performance.

In urban fun such fundamental concepts like Urbs and Logos are closely linked to each other. A sense of game as a characteristic feature of urban fun brings together irony and the absurd. It elicits some rhetoric figures typical for verbal signification, so through the issue of urban fun one can see how much the visual culture of modern times owes to the verbal substance of human culture.

It's the area of American mentality in which urban fun particularly manifests itself as a typical feature. According to the native speakers (including 'cultural' speakers), New York is considered to have urban fun and appears as opposition to Washington, which is, regarded as not having it. There is no equivalent to urban fun in Russian, let alone that it hardly can be applied either to modern Russian urban architecture or to the so-called Moscow-St. Petersburg text of Russian culture in general. Meanwhile one can detect urban fun in Russian urban mentality as a sort of urban perception tracing back to the Russian Avant-garde movement. The sample of urban fun perception reveals itself in the piece "An Englishman in Moscow" (1913-1914) by Malevitch. Belonging to a cubofuturistic period of the artist's work the painting fully demonstrates a variety of urban-corporeal meanings that are mixed together and convey the specific avant-garde sense of absurd.